

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра музики

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ
У ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ БУКОВИНСЬКОГО
РЕГІОНУ (КІНЕЦЬ ХХ- ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Виконала:
здобувачка 2 курсу, 636 групи
спеціальності:
014 «Середня освіта
(Музичне мистецтво)»
Сиротюк Катерина Степанівна

Керівник: канд. пед. наук.,
доцент Боднарук Ірина Миколаївна

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від „____” _____ 2023 р.

зав. кафедри _____ доц. Лісовий В. А.

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Сиротюк К.С. Розвиток художньо-естетичного напрямку в позашкільних навчальних закладах Буковинського регіону (кінець ХХ - початок ХХІ століття). – Рукопис. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 014 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)». – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.– Чернівці, 2023. – 91 с.

Магістерська робота присвячена вивченню розвитку художньо-естетичного напрямку в позашкільних закладах освіти на території Буковинського регіону в кінці ХХ - початку ХХІ століття.

У першому розділі «Історико-теоретичні засади розвитку художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти на Буковині» автор досліджує історичні передумови виникнення позашкільної освіти, визначає сутність та зміст позашкільної освіти в період розбудови незалежної України, а також аналізує розширення мережі закладів позашкільної освіти на Буковині. У цьому розділі автор робить висновки щодо історико-теоретичних аспектів розвитку художньо-естетичного напрямку в позашкільних закладах Буковини.

Другий розділ "Сучасні тенденції розвитку гуртків художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти (на прикладі закладу «ЮНІСТЬ БУКОВИНИ»)" детально вивчає сучасні тенденції розвитку гуртків хореографічного, образотворчого та театрального профілів художньо-естетичного напрямку. Аналізуючи практичну діяльність гуртків вокального профілю, автор робить висновки щодо ефективності та важливості участі в художньо-естетичних гуртках для розвитку творчих здібностей учнів.

Магістерська робота має важливе значення для розуміння та покращення системи художньо-естетичної освіти в позашкільних закладах Буковинського регіону, а також може бути корисною для розробки стратегій та програм удосконалення цього напрямку освіти на регіональному рівні.

Ключові слова: Художньо-естетичний напрям, позашкільна освіта, сутність та зміст позашкільної освіти, сучасні тенденції, гуртки художньо-естетичного напрямку, студія вокалу, «Юність Буковини», творчі здібності.

ABSTRACT

Sirotyuk K.S. Development of the artistic-aesthetic direction in extracurricular educational institutions of the Bukovina region (late 20th - early 21st century). - Manuscript. Master's thesis for the degree of Master in the specialty 014 "Secondary Education (Musical Art)" - Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. - Chernivtsi, 2023. - 91 p.

The master's thesis is dedicated to the study of the development of the artistic-aesthetic direction in extracurricular educational institutions within the territory of the Bukovina region from the late 20th to the early 21st century.

In the first chapter, "Historical and Theoretical Foundations of the Development of the Artistic-Aesthetic Direction of Extracurricular Education in Bukovina," the author explores the historical prerequisites for the emergence of extracurricular education, defines the essence and content of extracurricular education during the period of building independent Ukraine, and analyzes the expansion of the network of extracurricular education institutions in Bukovina. In this section, the author draws conclusions regarding the historical and theoretical aspects of the development of the artistic-aesthetic direction in extracurricular institutions in Bukovina.

The second chapter, "Current Trends in the Development of Artistic-Aesthetic Clubs in Extracurricular Education (Case Study: 'Yunist Bukovyny')," thoroughly examines contemporary trends in the development of clubs focusing on choreography, visual arts, and theater within the artistic-aesthetic direction. By analyzing the practical activities of vocal-oriented clubs, the author draws conclusions about the effectiveness and importance of participation in artistic-aesthetic clubs for the development of students' creative abilities.

The master's thesis holds significant importance for understanding and improving the system of artistic-aesthetic education in extracurricular institutions in the Bukovina region. Additionally, it can be valuable for the development of strategies and programs to enhance this educational direction at the regional level.

Keywords:

Artistic-aesthetic direction, extracurricular education, essence and content of extracurricular education, contemporary trends, artistic-aesthetic clubs, vocal studio, "Yunist Bukovyny", creative abilities.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА БУКОВИНІ	7
1.1. Історичні передумови виникнення позашкільної освіти.....	7
1.2. Сутність та зміст позашкільної освіти в період розбудови незалежної України.....	13
1.3. Розширення мережі закладів позашкільної освіти на Буковині.....	18
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ II. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГУРТКІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ЧОЦЕВ «ЮНІСТЬ БУКОВИНИ»)	34
2.1. Характеристика гуртків хореографічного, образотворчого та театрального профілів художньо-естетичного напрямку.....	34
2.2. Аналіз практичної діяльності гуртків вокального профілю.....	61
Висновки до другого розділу.....	71
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність теми. В загальній системі освіти України вагоме місце займає позашкільна освіта. Вона регламентується Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», і спрямована на розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, національно-патріотичне виховання, здобуття первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності.

У період з кінця ХХ до початку ХХІ століття спостерігається значна зміна соціокультурного середовища. Зростання інтересу до мистецтва та культурних подій потребує адаптації методів та програм художньо-естетичної освіти. Зміни в системі освіти вимагають оновлення та модернізації позашкільних закладів освіти. Розвиток художньо-естетичного напрямку стає ключовим фактором у формуванні комплексної та творчої освіти.

Позашкільна освіта України характеризується різноманітністю та розгалуженістю, що сприяє забезпеченню доступності вихованців, учнів, слухачів до закладів позашкільної освіти, задоволенню їхніх освітніх потреб. Система позашкільної освіти представлена різними напрямками позашкільної освіти: художньо-естетичним, туристсько-краєзнавчим, еколого-натуралістичним, науково-технічним, дослідницько-експериментальним, фізкультурно-спортивним або спортивним, військово-патріотичним, бібліотечно-бібліографічним, соціально-реабілітаційним, оздоровчим, гуманітарним.

Художньо-естетичний напрям забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та здобуття вихованцями, учнями і слухачами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва.

Мистецтво, як форма суспільної свідомості, засіб осмислення й відображення навколишнього світу, за допомогою якого людина визначає своє місце у ньому та набуває індивідуальних знань про довкілля й взаємини в ньому, є концентрованим вираженням ціннісного ставлення особистості до всього, що відбувається у об'єктивованих художніх образах. Взаємодія мистецтва з іншими формами суспільної свідомості (передусім з наукою) уможливорює теоретичний дискурс про наукове й художнє світобачення мистецьких форм [13, с. 235–238].

Актуальність роботи за цим напрямом зумовлена необхідністю забезпечення естетичного виховання підростаючого покоління, розвитком у дітей і підлітків художньо-естетичного смаку, формуванням в них профільної творчої компетентності. Художньо-естетичний напрям включає в себе декілька профілів: музичний, вокальний, хореографічний, театральний, цирковий, образотворчий, декоративно-ужитковий, фото та кіномистецтво.

У свій час французький письменник Віктор Гюго писав: «Три фактори мають вирішальне значення в успішному розвитку кожного народу: література, цифра і нота. Якщо література існує для нас як засіб спілкування, цифра для мислення, то нота – для серця». Попри те, що музика впливає безпосередньо на почуття людини, а тому – найкраще сприймається і має чи не найбільший впливовий ефект, вона несе відповідну інформацію та сприяє формуванню світогляду людини. Виражаючи людські характери, почуття, переживання, вона виконує важливу функцію пізнання цих сторін дійсності. Реалістичні музичні образи завжди несуть у собі глибокі ідеї, узагальнення [27, с. 33].

Ступінь дослідження. Аналіз наукових і методичних джерел з питань позашкільної освіти, діяльності позашкільних закладів освіти засвідчує наявність широкого спектра досліджень. Питання педагогічного процесу в позашкільних закладах освіти висвітлені в роботах О. Биковської, В. Громового, Л. Костенко, Г. Пустовіта. Сучасні науковці Н. Савченко та Т.

Романенко демонструють нам дослідження, що початком в історії позашкільної освіти варто визначити період до X ст. Адже, як зазначає Б. Ступарик, розвиток освіти українського народу сягає, за свідченням історичних фактів, своїм корінням у глибоку давнину [45].

На нашу думку недостатньо дослідженими є регіональні аспекти позашкільної освіти, і зокрема, питання, пов'язані з розвитком її художньо-естетичний напрямку в певні історичні періоди. Регіональний підхід в аналізі може розкрити унікальні аспекти та можливості, що враховують специфіку місцевого контексту, відзначити вплив народної творчості, структуру мистецьких заходів та підкреслити важливість збереження й підтримки місцевої художньо-культурної спадщини в рамках позашкільної освіти.

З огляду на запровадження низки реформ в освітній галузі, які позначилися на змісті вимог до розвитку художньо-естетичного напрямку, видається актуальним провести наукове дослідження на тему «Розвиток художньо-естетичного напрямку в позашкільних закладах освіти Буковинського регіону (кінець XX- початок XXI століття)».

Мета дослідження – висвітлити основні теоретичні та практичні аспекти, пов'язані з розвитком художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти Буковинського регіону.

Завдання дослідження:

1. Виділити історичні передумови виникнення позашкільної освіти.
2. Дослідити сутність і зміст позашкільної освіти в Україні.
3. Розкрити особливості становлення художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти на Буковині.
4. Проаналізувати сучасні тенденції розвитку позашкільної освіти на прикладі роботи різних гуртків художньо-естетичного напрямку Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини».

Об'єкт дослідження – система позашкільної освіти в Україні.

Предмет дослідження – особливості розвитку художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти Буковинського регіону в сучасних умовах.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури та навчально-методичної документації; порівняння, систематизація та узагальнення отриманої інформації; спостереження та аналіз передового педагогічного досвіду.

Новизна дослідження. Проаналізовано сутність та зміст вітчизняної позашкільної освіти, розкрито особливості становлення художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти на Буковині, здійснено аналіз програм і методів навчання гуртків вокального профілю.

Практична значущість роботи. Матеріали магістерського дослідження можуть бути використані керівниками гуртків художньо-естетичного напрямку різних закладів позашкільної освіти в процесі практичної роботи з вихованцями різного віку; студентами закладів вищої освіти під час вивчення курсів «Теорія і методика музичної освіти», «Методика позакласної та позашкільної музично-виховної роботи» та проходження педагогічної практики.

Апробація дослідження. Результати дослідження доповідалися на студентській науковій конференції Чернівецького національного університету (25-27 квітня 2023 року), на Третій Міжнародній науково-практичній конференції «Удосконалення професійної майстерності педагога-музиканта в умовах полікультурного освітнього простору» (22-23 листопада 2023 року, м.Чернівці) та опубліковані у вигляді тез [8] [48].

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів (перший складається з трьох підпунктів, другий – з двох підпунктів), висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 72 сторінки друкованого тексту.

РОЗДІЛ І. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА БУКОВИНІ

1.1. Історичні передумови виникнення позашкільної освіти

Початком в історії позашкільної освіти сучасники визначають у період до X століття. Адже, як зазначає Б. Ступарик, розвиток освіти українського народу сягає, за свідченням історичних фактів, своїм корінням у глибоку давнину [45]. Це було обумовлено тим, що впродовж багатьох тисячоліть життєдіяльність первісних людей була спрямована на забезпечення свого життя важливо необхідними речами (їжа, одяг, житло тощо). Тому поставала необхідність передачі дітям знань та вмінь виготовляти і застосовувати найпростіші знаряддя праці, побутові речі, освоювати навколишній світ.

В. Вербицький вказує, що упродовж цього етапу формувалися передумови виникнення освіти, визначався її зміст [10]. Так, зокрема хлопчиків навчали мисливству, сільському господарству, землеробству, тваринництву, а дівчат – ткацтву, ліпленню, прядінню тощо. З раннього дитинства всі діти прилучалися до засвоєння моральних норм, досвіду, звичаїв і традицій народу. Отже, тодішня освіта носила соціалізуючий і виховний характер, а її зміст полягав у включенні дітей в різні види діяльності.

Прототипом сучасних позашкільних закладів освіти пізніше були «будинки молоді». У них під керівництвом старійшин роду діти готувалися до життя, праці.

Наступним етапом окресленого періоду в історії позашкільної освіти визначається X–XV століття. Як зазначають вчені, це етап часів Київської Русі, що поділяється на два періоди: 1) X–XII ст. – розквіт Київської Русі; 2) XIII–XV ст. – державна роздробленість.

Запровадження християнства у 988 році було кульмінаційним пунктом в історії давньоруської держави. Саме до першої половини XI століття, як

наголошує В. Вербицький, слід віднести початок становлення вітчизняної позашкільної педагогіки, зокрема натуралістичної [10]. Це обумовлено тим, що в цей період Київська Русь була однією з найосвіченіших держав світу.

Найбільшу роль у здійсненні політики у галузі позашкільної освіти відіграли князі Володимир Святославович, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах. Однією з перших програмно-методичних настанов вітчизняної педагогіки стало «Поучення» (1117), написане Володимиром Мономахом для своїх дітей. У ньому обґрунтовано значення виховання та освіти, ролі праці та природної культури людини.

Слід відмітити, що культура і освіта, зокрема позашкільна, в цей період були спрямовані на залучення до навчання широких верств населення. Так, за ініціативи князів набули поширення та розвитку двірцеві школи. О. Субтельний зазначає, що сутність поняття «книже вчення» включало в себе не просто навчання грамоти, а заклади, де викладались різні науки, давалась на той час серйозна освіта [46].

У таких закладах освіти вихованням займалися священники та приставлені до дітей із сім'ї «дядьки» і «няньки». Для цих людей виховання не було основною професією, вони не мали спеціальної освіти. Як правило, вихователі суміщали це заняття з якоюсь іншою справою – духовною, землеробською тощо. Внаслідок цього основний зміст позашкільної освіти полягав у передачі практичних знань і вмінь.

У Київській Русі значна увага позашкільній освіті, крім державних (княжих) та церковних закладів, приділялася у школах грамоти. Вони були створені ремісниками («майстрами грамоти»), які займалися навчанням дітей з простого народу. Також, зміст полягав у передачі практичних знань і вмінь.

Аналізуючи характер діяльності закладів, С. Сірополко доходить висновку, що стародавня школа, не будучи пов'язана наперед певною програмою і статутом, проводила колективне навчання дітей із різних верств населення [47].

Також, як стверджує С. Бабишин, двірцева школа Володимира була державним закладом освіти підвищеного типу й утримувалася за рахунок князівської казни [3]. Водночас, у той період діяли також школи грамоти, монастирські школи, які відігравали важливу роль у поширенні знань серед народу. Створення багатой, самобутньої матеріальної духовної культури, що розвивалася на основі попередніх здобутків слов'ян в епоху середньовіччя, було показником могутності держави Київська Русь.

Вищезазначене дозволяє дійти висновку, що починаючи з X століття на Русі відкриваються заклади освіти різних типів. Поряд зі школами функціонують й інші заклади, що, очевидно, за формою були наближені до позашкільних закладів освіти, а позашкільна освіта наших предків носила той же характер, що і шкільна. Вона надавала необхідні для життя та спілкування з іншими народами знання і навички, сприяла розвитку культури.

У період з XIII по XV століття – великі території Київської держави зазнали чужоземної окупації. Ці соціально-політичні події відобразилися і на позашкільній освіті: вироджувалися власні заклади, відкривалися чужоземні школи, насаджувалася чужа культура, мова і релігія. Занепадають рідні звичаї, змінювалася і витіснялася рідна мова [45]. Спроможні верстви, передусім дворянська Русь, відчували гостру потребу у вихованні на національних засадах. Водночас, позитивом того часу стало ознайомлення з іншими культурами, розширення знань, що, у свою чергу, в подальшому розширювало зміст і форми позашкільної освіти.

Як свідчать історичні факти, зазначає С. Сірополко, головний та єдино рятувальний шлях від занепаду національної віри й культури українське громадянство вбачало в організації національної школи [47]. А відтак почався новий етап в історії позашкільної освіти, що припадає на XVI – початок XX століття. У ньому виділяється два періоди: 1) XVI – XVII ст.; 2) XVIII – початок XX ст.

Початком цього етапу позашкільної освіти є Українське національне Відродження, пов'язане з виникненням української державності у формі козацької республіки. У цей період освіта і виховання були спрямовані на надання ґрунтовних знань народові, виховання молодих поколінь у любові до рідної землі, свого народу, формування готовності до захисту Вітчизни. Для цього позашкільна освіта спиралася на народні традиції, його історію і народну педагогіку.

Отже, з'ясовано, що період до X ст. можна назвати періодом в історії позашкільної освіти, в якому відбулося створення передумов виникнення позашкільної освіти.

Наступним етапом в історії позашкільної освіти визначається X–XV століття, де відбувалася активізація освітньої діяльності, розвиток освіти, шкільництва, поява перших методичних настанов, а також відкриття іноземних освітніх закладів, ознайомлення з іншими культурами [6].

На початку XIX століття були організовані перші суто позашкільні заклади, діяльність яких, у першу чергу, була пов'язана з культурно-просвітницькою роботою. Першими позашкільними об'єднаннями, які визначали розвиток особистості, були клубні об'єднання, спортивні майданчики та літні оздоровчі табори. Організатори позашкільної освіти та виховання намагалися виходити за межі консервативності офіційної системи освіти, ставлячи перед собою завдання створення сприятливих умов для розвитку як індивідуальних якостей особистості дитини, так і формування в неї відповідальності, солідарності та товаришування. Грані позашкільного життя та різноманітність занять сприяли цьому. Виникши як самостійна діяльність, позашкільна робота отримала педагогічний статус завдяки різноманіттю видів та форм демократичної організації дітей та молоді, які ґрунтувались на прогресивних традиціях народної педагогіки. Як складова соціокультурного середовища, позашкільні заклади завжди реалізовували

принцип зв'язку освіти із життям, активно реагуючи на всі зміни як у потребах власних дітей, так і суспільства в цілому.

Перші роки радянської влади стали часом розквіту позашкільної освіти. Саме тоді стали входити до життя цікаві педагогічні починання, з'являлися оригінальні форми організації дитячого життя; йшло інтенсивне становлення науково-методичної бази позашкільного руху, позашкільної роботи, позашкільної освіти. Велися серйозні наукові дослідження та спостереження за розвитком самодіяльності, творчих здібностей особистості, її інтересів і потреб, вивчалися колективні, групові та індивідуальні форми роботи. Позашкільна освіта була включена до загальної системи народної освіти. Особливий імпульс розвитку позашкільної освіти, відділу позашкільних закладів освіти проходив у серпні 1918 року. На з'їзді працювала позашкільна секція, яка розробила основні положення позашкільної освіти.

Особливу цінність у розробці теорії позашкільної освіти являє «Енциклопедія позашкільної освіти» професора Є. Мединського, яка побачила світ у 1923 році. Вона була одним з фундаментальних досліджень, яке мало теоретикометодологічний характер. Є. Мединський підійшов до визначення мети і змісту позашкільної освіти, визначаючи її як безперервний процес, який супроводжує розвиток і формування особистості протягом всього життя людини. Картина розвитку позашкільної освіти в радянські часи була надто яскравою, наповненою подіями і протиріччями. Видавалися десятки журналів, де регулярно друкувалися науково-педагогічні і методичні матеріали з позашкільної освіти, створювалися все нові і нові організаційні системи, які сприяли включенню дітей до активної творчої діяльності за інтересами, допомагали змістовно проводити час дозвілля та отримувати основи професійної майстерності. Той час вражав розмаїттям форм позашкільної освіти і увагою, яка їм приділялася. Йде інтенсивний розвиток теорії виховання, де ведучим визнається цілісний підхід до особистості вихованця та

безпосередньо процесу виховання. Саме в цей період були закладені основи теорії соціального виховання, теорії, яка за думкою А. Макаренка, виходила з того, що людина не виховується частинами.

Перша половина ХХ століття визначилася як період, коли сформувалася система позашкільної виховної роботи, що стала ключовим фактором стимулювання та розвитку здібностей та інтересів дітей у різних сферах, таких як мистецтво, живопис, техніка, туризм, фізкультура і спорт. Також цей період визначив різновиди позашкільних закладів освіти, такі як спеціалізовані та комплексні (багатопрфільні).

Позашкільний заклад освіти тоді вже визначався як особлива спільнота дітей та дорослих, що характеризується цілеспрямованістю, різновіковим складом учасників освітнього процесу, автономністю існування, циклічністю функціонування та різноманітністю форм роботи. Згідно з думкою фахівців, позашкільний заклад освіти володів свободою вибору діяльності, формував формальні та неформальні відносини між дітьми та дорослими, а також надавав можливість дитині вибирати шлях, незалежно від стереотипів, і виступати у новій соціальній ролі.

1.2. Сутність та зміст позашкільної освіти в період розбудови незалежної України

На початку 90-х років ХХ століття невизначеність державної політики у сфері позашкільної освіти призводила до зниження ролі та віднесення цієї ланки освіти до другорядної, катастрофічного зменшення мережі позашкільних закладів освіти, зокрема, тих закладів освіти, які функціонували на базі промислових підприємств, житлово-комунальних установ тощо, поглиблення процесів комерціалізації діяльності та вилучення будівель позашкільних установ [4].

1991–2000 рр. вважаємо етапом формування та становлення засад освітньої політики держави. У зазначений період позашкільна освіта переживала складні часи: скорочення фінансування з 4,4 % бюджетних видатків від загального освітянського бюджету в 1990 р. до 4,0 % – у 2000 р. (при цьому 70 % фінансування галузі використовувалися на виплату заробітної плати педагогічним працівникам та на оплату комунальних послуг, тоді як на розвиток матеріально-технічної бази позашкільних закладів катастрофічно не вистачало фінансування), скорочення мережі закладів позашкільної освіти (з 1574 – у 1990 р. до 1497 – у 2000 р), старіння матеріально-технічної бази, зменшення кількості земельних ділянок, дослідницьких лабораторій, майстерень, теплиць, спортивних майданчиків, скорочення кількості педагогічних працівників. Зазначений період характеризується прийняттям Закону УРСР «Про освіту», затвердженням державної Національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), визначенням загальних засад участі держави в розвитку освітньої системи країни [33].

У період з 1991 року по 2000 рік виокремимо:

- Державну національну програму «Освіта» (Україна ХХІ століття) (Національна програма «Освіта», 1993) [37];

- Національну програму «Діти України» (Національна програма «Діти України», 1996).

Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) була схвалена І з'їздом педагогічних працівників України з метою «забезпечення розвитку освіти, як пріоритетного засобу розбудови Української держави». Програма мала низку суперечностей та недоліків [37].

Через економічну кризу в кінці 90-х рр. виникли значні складнощі з виконанням деяких її пунктів. Незважаючи на це, саме ця програма стала початком значних змін у галузі освіти та започаткувала передумови для позитивних змін в освітній системі країни (і в позашкільній також), що відбулись на початку 2000-х років [22]. Значний внесок у розбудову позашкільної освіти зробила Національна програма «Діти України», яка передбачила: розроблення регіональних програм збереження та розвитку закладів позашкільної освіти; створення при позашкільних освітніх закладах консультативних кабінетів для соціально-психологічної роботи з дітьми та їхніми батьками; здійснення відповідних заходів щодо профілактики дитячої бездоглядності й правопорушень; забезпечення організації повноцінного дозвілля дітей і молоді [39].

За ініціативи співробітників Національної академії педагогічних наук України разом із Міністерством освіти і науки України та регіональними департаментами освіти було організовано та проведено «Всеукраїнський огляд регіональних програм збереження та розвитку позашкільних закладів освіти» (1996 – 1997 рр.).

Цей захід дав можливість виявити стан діяльності закладів позашкільної освіти в регіонах та по суті став першим моніторингом якості позашкільної освіти кожного регіону держави. Проведений аналіз та результати моніторингу були покладені в основу Закону України «Про позашкільну освіту» (2000 р.). На цьому етапі вдосконалюється та впроваджується освітянська законодавча база, втілюються у життя правові норми [40].

Під час формування освітянського законодавства значну увагу приділено збереженню та поступовому розвитку системи позашкільної освіти України. Соціально-економічні, політичні, управлінські кризи в державі позначилися на державній освітній політиці, що негативно відобразилося й на позашкільлі.

Другий період (2000–2014 рр.) – період розбудови незалежної Української держави, а разом з цим і період розвитку державної політики в освітянській галузі. Кризові ситуації, які були визначені в попередньому періоді, значно вплинули на всю позашкільну систему та спонукали до пошуку нових ефективних механізмів модернізації освітньої політики держави, що позначилася б на розвитку і позашкільної освітньої галузі. Модернізація освітньої політики держави, зокрема й позашкільної, почалася із суттєвими змінами демократичних процесів у суспільно-політичному житті країни. Заради позитивних змін в освіті для вирішення проблемних питань свої зусилля об'єднали органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, органи управління освітою, громадські організації.

Свою роботу вони спрямували на покращення діяльності закладів позашкільної освіти: зміцнення матеріально-технічної бази, упровадження сучасних методів освітнього процесу, зміцнення кадрового та методичного забезпечення, покращення статутної політики закладів, використання програмно-проектної діяльності.

У зазначений період затверджується Національна доктрина розвитку освіти, удосконалюється нормативно-правова база, розробляються стратегічні документи щодо розвитку освіти, ведеться підготовка до затвердження цільових державних програм.

З 2014 року починається новітній етап, пов'язаний із процесами децентралізації влади в регіонах. У цей час відбувається модифікація державної політики в освітянській галузі. Важливим значенням у розвитку державної політики позашкільної освіти стає посилення регулювальної

функції органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, зусилля яких спрямовані на укладання довгострокових регіональних програм розвитку позашкільної освіти [23].

Позашкілля стає важливою ланкою не тільки для профільного міністерства, а й для інших міністерств, відомств, установ і громадських організацій. У цей період відбувається реформа змісту освіти, впроваджується концепція Нової української школи, яка торкнулася й позашкільної освіти також. Зазначений етап характеризується прийняттям чинного Закону України «Про освіту», низки нормативних актів і правових документів, що спрямовані на формування позашкільної освіти як важливої ланки освітньої системи країни.

За роки становлення незалежності в Україні сформовано державну політику в освітній галузі, визначено пріоритети розвитку, створено нормативно-правову базу, що забезпечує функціонування й діяльність закладів освіти різних рівнів та типів. Державна політика в галузі позашкілля реалізується на таких принципах: доступності; фінансування державних та комунальних закладів позашкільної освіти відповідно до їх структури; добровільності вибору типів закладів позашкільної освіти, форм позашкільного навчання й видів діяльності; науковості; світського характеру освіти в державних і комунальних закладах позашкільної освіти; правового й соціального захисту вихованців, учнів і слухачів у їхньому прагненні до вільного, різнобічного розвитку особистості; інших принципах, визначених Законом України «Про освіту» 2020 р.

Державне управління позашкільною освітою здійснюють: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти; інші центральні органи виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти; органи місцевого самоврядування.

Державна політика у сфері позашкільної освіти спрямована на:

- створення комфортних, сучасних умов для здобуття учнівською молоддю позашкільної освіти;
- створення оптимальної мережі закладів позашкільної освіти з урахуванням сучасних тенденцій (заклади позашкільної освіти на території новостворених об'єднаних територіальних громад, підвезення учнів у разі необхідності до закладу);
- об'єднання зусиль органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, різнопланових установ і об'єднань щодо розвитку позашкільної освіти;
- модернізацію та осучаснення освітньої діяльності закладів позашкільної освіти; розвиток інклюзивного навчання у системі позашкілля;
- запровадження STEM-освіти [<https://naurok.com.ua/stem-osvita-v-zakladah-pozashkilno-osviti-306195.html>].

Важливим напрямом державної політики та управлінським впливом у галузі позашкільної освіти є прийняття державних цільових програм. Державна цільова програма – комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави або її окремих галузей. Державні цільові програми в освітянській галузі та, зокрема, в позашкіллі приймаються з метою вдосконалення роботи закладів позашкільної освіти, підтримки та розвитку обдарованих вихованців, створення додаткових можливостей для всебічного розвитку учнів, які мають бажання здобувати позашкільну освіту [21].

Проте найголовніше, що такі програми є основою для розроблення регіональних програм для розвитку позашкільної освіти в галузях, що дає можливість отримати додаткове фінансування.

1.3. Розширення мережі закладів позашкільної освіти на Буковині

В загальній системі освіти України вагоме місце займає позашкільна освіта. Вона регламентується Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», і спрямована на розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, національно-патріотичне виховання, здобуття первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності [30].

Позашкільна освіта України характеризується різноманітністю і розгалуженістю, що сприяє забезпеченню доступності вихованців, учнів, слухачів до закладів позашкільної освіти, задоволенню їхніх освітніх потреб [2, с.20]. Система позашкільної освіти представлена різними напрямками позашкільної освіти: художньо-естетичним, туристсько-краєзнавчим, еколого-натуралістичним, науково-технічним, дослідницько-експериментальним, фізкультурно-спортивним або спортивним, військово-патріотичним, бібліотечно-бібліографічним, соціально-реабілітаційним, оздоровчим, гуманітарним.

Художньо-естетичний напрям забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та здобуття вихованцями, учнями і слухачами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва [3]. Актуальність роботи за цим напрямом зумовлена необхідністю забезпечення естетичного виховання підростаючого покоління, розвитком у дітей і підлітків художньо-естетичного смаку, формуванням в них профільної творчої компетентності. Художньо-естетичний напрям включає в себе декілька профілів: музичний, вокальний, хореографічний, театральний, цирковий, образотворчий, декоративно-ужитковий, фото та кіномистецтво.

Протягом останніх десятиліть в Буковинському регіоні активно розвивалася система позашкільної освіти.

Згідно статистичних даних, в 2021 році у Чернівецькій області існувало 25 позашкільних заклади системи Міністерства освіти і науки України, в яких навчалося 16299 осіб. Станом на 2017 рік 10687 вихованців цих закладів займалися у різних творчих об'єднаннях художньо-естетичного профілю [2].

Останніми роками спостерігалось поступове збільшення учнів, які відвідують гуртки художньо-естетичного напрямку. Наразі таких дітей в області налічується більше 10 тисяч. В районних центрах Чернівецької області гуртки художньо-естетичного напрямку діють в Будинках дитячої та юнацької творчості. Найбільш популярними позашкільними закладами міста з таким напрямком є: Чернівецький міський Палац дітей та юнацтва, Чернівецький міський фольклорний театр-студія «Гердан», комунальний заклад Чернівецький обласний центр естетичного виховання «Юність Буковини».

В Україні була розроблена Державна програма по роботі з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки. Ця програма сприяла створенню сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу українського народу, пошуку, підтримки та стимулювання інтелектуально та творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізації творчої особистості в сучасному суспільстві [14].

Програма передбачала:

- розробку нових методик та програм з виявлення, розвитку та підтримки обдарованої учнівської молоді, молодих науковців та творчих працівників;
- підготовку спеціалістів, орієнтованих на роботу з обдарованою молоддю; створення інформаційного банку «Обдарованість»;
- проведення Всеукраїнського конкурсу авторських програм, спрямованих на виявлення, підтримку та роботу з обдарованою молоддю;
- проведення всеукраїнських масових заходів та конкурсів, спрямованих на підтримку обдарованих учнів;
- налагодження міжнародних зв'язків, зокрема і через мережу «Інтернет», апробувати проведення інтернет-олімпіад з різних предметів;

- збільшення мережі гуртків закладів позашкільної освіти, удосконалення діяльності закладів Малої академії наук України;
- створення інформаційного простору щодо успіхів обдарованих учнів; створення літніх оздоровчих таборів для обдарованих учнів та студентів;
- запровадження адресної підтримки переможцям інтелектуальних конкурсів та їхнім науковим керівникам; сприяти створенню молодіжних центрів праці з метою працевлаштування обдарованих студентів.

Державна цільова програма розвитку позашкільних навчальних закладів (2002–2008 рр.) розроблялася з метою покращення діяльності закладів позашкільної освіти, створення належних умов для вільного розвитку особистості, доступності позашкільної освіти [15].

Програма передбачала:

- збереження мережі закладів; створення належної професійної підготовки для педагогічних працівників позашкілля;
- створення належного інформаційного простору через науково-методичні видання та теле-радіопередачі з метою популяризації діяльності позашкілля;
- зміцнення матеріально-технічної бази закладів;
- зміцнення співробітництва з міжнародними організаціями.

Державна програма роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки (аналогічно Державна цільова програма роботи з обдарованою молоддю на 2007–2010 роки) розроблялася з метою створення належних умов для підтримки та розвитку обдарованих учнів [16].

Програма передбачала:

- удосконалення нормативно-правової бази по роботі з обдарованою молоддю; визначення основних напрямів діяльності;
- підвищення соціального статусу обдарованих учнів та їхніх керівників; забезпечення співпраці всіх гілок влади, закладів та громадських організацій;
- налагодження міжнародного співробітництва з питань обдарованості.

Державна цільова соціальна програму розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року розроблялася з метою вдосконалення діяльності закладів позашкільної освіти та надання їм усебічної підтримки для повного розвитку [17].

Програма передбачає:

- розроблення механізму отримання якісної позашкільної освіти через створення в закладах гуртків, секцій, об'єднань за рахунок коштів відповідних бюджетів;
- надання державної підтримки закладам позашкільної освіти для покращення матеріально-технічної бази.

Як бачимо, через укладання державних цільових програм держава може якісно впливати на розвиток позашкільної освіти в регіонах, оскільки саме такі програми є основою для розробки обласних програм, що дають можливість отримати додаткове фінансування для розвитку закладів позашкільної освіти.

Визначені ЮНЕСКО завдання освіти XXI століття зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення системи освітньо-розвивальної роботи позашкільних закладів освіти. Навчити вчитись, навчити жити (культура побуту, здоровий спосіб життя), навчити жити разом (культура людських взаєностосунків), практична направленість навчання були і є актуальними завданнями діяльності педагогічних колективів. Саме тому сучасні системи освітньо-розвивальної роботи позашкільних закладів освіти спрямовані на постійне розширення поля креативності вихованців, формування у них стійкої внутрішньої мотивації до навчально-пізнавальної та творчої діяльності, розширення соціального досвіду, формування позитивної «Я концепції». Це не лише забезпечує самореалізацію вихованців у обраних видах навчально-творчої діяльності, а й сприяє їх професійному самовизначенню та соціальній адаптації.

Позашкільна освіта Чернівецької області посіла вагоме місце у системі безперервної освіти та стала її невід'ємною й унікальною ланкою. У

Чернівецькій області функціонує 33 заклади позашкільної освіти, з них 8 – обласного, 7 – міського та 18 – районного підпорядкування.

У 2018-2019 навчальному році спостерігається тенденція до зменшення кількості вихованців у закладах позашкільної освіти області. Вихованцями закладів позашкільної освіти у 2018-2019 н. р. є 22977 дітей (у 2017-2018 н. р. – 24956 дітей, що на 1979 вихованців менше).

У закладах загальної середньої освіти гуртковою роботою охоплено 34000 дітей у 2135 гуртках, що становить 33% від загальної кількості учнів.

З метою популяризації позашкільної освіти та з нагоди святкування 100-річчя позашкільної освіти в Україні, у 2018 році, за ініціативи Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації у Центральному парку культури і відпочинку міста Чернівці імені Т. Г. Шевченка проведено обласний фестиваль позашкільної освіти. На ньому було представлено локації за художньо-естетичним, туристично-краєзнавчим, науково-технічним, еколого-натуралістичним, науково-дослідницьким та фізкультурно-спортивним напрямками роботи закладів позашкільної освіти. На відвідувачів фестивалю чекала цікава та насичена концертна програма, а також всі охочі мали змогу взяти участь у різноманітних пізнавальних майстер класах, квестах, конкурсах та флешмобах.

Виховний простір закладів освіти Чернівецької області організовано на підставі Стратегії виховання особистості в системі освіти Чернівецької області на 2016–2021 роки, затвердженої рішенням колегії Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації від 15.04.2016 № 1/2 та Комплексної програми підвищення якості національно-патріотичного виховання дітей та молоді Чернівецької області на 2017–2021 роки [19].

З 2012 року започатковано та проведено I-й обласний конкурс на кращу виховну систему позашкільного закладу освіти, в якому взяли участь усі позашкільні заклади. Щороку в області проходить районний та обласний етапи Всеукраїнського конкурсу майстерності працівників позашкільних закладів

освіти «Джерело творчості». Переможці обласного етапу виборюють призові місця на Всеукраїнського етапі Конкурсу.

На виконання Указу Президента України від 28 грудня 2012 року №756/2012 Сторожинецький центр дитячо-юнацької творчості, Чернівецький обласний центр естетичного виховання «Юність Буковини», Чернівецький обласний центр науково-технічної творчості, Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості, Чернівецький обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді за підсумками роботи позашкільних станів та проведення Року дитячої творчості в Україні внесено до енциклопедії дитячої творчості «Юні таланти України». В український реєстр потужних закладів позашкільної освіти України включено 15 позашкільних закладів освіти області [18].

Розглянемо, як організовувалась позашкільна освіта у районах Чернівецької області. У 2017 році гурткова робота (художньо-естетичний напрям) Кіцманського району була передана на Кіцманський будинок дитячої творчості. Найбільша кількість вихованців займалась саме в цьому закладі, а це більше ніж 2200 дітей району. Після створення Кіцманської об'єднаної територіальної громади у будинку творчості залишилось охопленими позашкільною освітою художньо-естетичного напрямку 150 вихованців. Новоселицький будинок дитячої творчості та Путильський центр дитячо-юнацької творчості зберегли свою мережу. У Новоселицькому будинку дитячої творчості зменшилась кількість вихованців декоративно-ужиткового мистецтва у межах 60 вихованців. Також, за рахунок гуртків декоративно-ужиткового мистецтва значно скоротилась кількість вихованців в Сокирянському центрі творчості дітей та юнацтва, навчанням охоплено 417 вихованців.

У Сокирянському центрі позашкільля (Сокирянська об'єднана територіальна громада) скоротились групи вокального жанру. Художньо-естетичним напрямом охоплено 254 дитини.

Після створення Сторожинецької об'єднаної територіальної громади були об'єднані районий центр дитячої та юнацької творчості та еколого-натуралістичний центр. У закладі позашкільної освіти навчанням у гуртках художньо-естетичного напрямку охоплені 254 дитини.

У Хотинському районному будинку дитячої творчості останні декілька років не змінюється кількість вихованців та залишається на рівні 460-480 дітей.

Кожного навчального року покращуються показники охоплення художньо-естетичним напрямом учнів м.ьНоводністровськ.

У місті Чернівці у 4-х закладах позашкільної освіти художньо-естетичним напрямом охоплено близько 2 тисяч дітей та молоді.

У області створено банк даних обдарованих дітей художньо-естетичного напрямку, який налічує більше 2500 вихованців.

Активніше стали представляти нашу область на всеукраїнських та міжнародних фестивалях і конкурсах обдаровані діти закладів позашкільної освіти. 265 колективів та окремих вихованців привезли перемоги з різноманітних заходів [34].

Основними завданнями для позашкільних закладів освіти є:

- модернізація системи науково-методичної роботи на основі інноваційних технологій, удосконалення системи виявлення та підтримки обдарованої учнівської молоді, охоплення позашкільною освітою вихованців шкіл-інтернатів, з малозабезпечених сімей, з групи ризику, дітей переселенців з Криму та східних областей України;

- створення належних санітарно-гігієнічних умов у позашкільних закладах освіти, професійний розвиток педагогів засобами індивідуальних, групових та масових форм методичної роботи.

- здобуття якісної освіти школярами;

- засвоєння духовно-моральних, загальнолюдських та національних цінностей, самовиховання й самореалізація особистості, сприяння

інтелектуальному, морально-духовному, фізичному та естетичному розвитку особистості в шкільній та позашкільній діяльності, у тому числі педагогами-предметниками;

- філософсько-світоглядна підготовка школярів, допомога їм у визначенні сенсу життя та виробленні ціннісного ставлення до власного життя, формування духовно-моральної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як законотворчий громадянин, сім'янин, професіонал;

- пошук, розвиток та підтримку юних талантів, виховання творчої еліти у різних галузях суспільного життя, стимулювання творчого самовдосконалення дітей та молоді;

- виховання у дітей і молоді дбайливого ставлення та збереження природних багатств України, залучення їх до еколого-натуралістичних, природоохоронних, туристсько-краєзнавчих, науково-технічних напрямів діяльності;

- виховання естетичних смаків у дітей та молоді, залучення їх до народної творчості, оволодіння народними ремеслами, збагачення культурними цінностями скарбниці українського народу.

Проаналізуємо стан і перспективи розвитку художньо-естетичного напрямку у закладах позашкільної освіти.

Постійне зростання попиту на різноманітні освітні послуги, які виходять за рамки державних стандартів освіти, вимагає від органів місцевого самоврядування забезпечення доступності якісної позашкільної освіти, як складової безперервної освіти в Україні. Система позашкільної освіти має достатній потенціал, щоб стати фундаментом для надання якісних освітніх послуг.

Організаційно-правові засади функціонування закладів позашкільної освіти визначені Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про місцеве самоврядування

в Україні», Загальною декларацією прав дитини іншими нормативно-правовими документами.

На 2019 рік в Чернівецькій області працювало 19 закладів позашкільної освіти, в яких діяли гуртки художньо-естетичного напрямку. З них профільні – 3 заклади, всі решта – комплексні. Художньо-естетичний напрям охоплював найбільшу кількість вихованців: якщо в 2017 році – 10626 вихованців, 2018 рік – 11207 вихованців, 2019 рік – 9739 вихованців.

Вижницький будинок дитячо-юнацької творчості після створення Вижницької об'єднаної територіальної громади покращив показники охоплення дітей позашкільною освітою. У минулому навчальному році займалось 273 вихованці, в цьому – 344 вихованці. Збільшення відбулось за рахунок відкриття додаткових груп декоративно-ужиткового мистецтва. У Комунальному закладі позашкільної освіти «Буковинський центр мистецтв», який знаходиться на території м. Вижниця, займаються ще 700 вихованців.

Герцаївський будинок дитячої творчості зберегли останні 2 роки мережу на рівні 150 вихованців. У Глибоцькому районному будинку творчості дітей та юнацтва значно скоротилась кількість вихованців за рахунок часткового закриття груп хореографічного та декоративно-ужиткового мистецтв. У 2018 році навчалось 565 вихованців, у 2019 – 425 [38].

На 2020 рік в Чернівцях працює 9 закладів позашкільної освіти в яких навчаються 5663 вихованці (Див. дод. А).

На території міста Заставна знаходиться Заставнівський міський центр еколого-естетичної творчості (Заставнівська об'єднана територіальна громада) та районний будинок дитячої та юнацької творчості. За рахунок відкриття груп з хореографії, театру, фольклору у будинку творчості значно зросла кількість вихованців з 228 (2017 рік) та 339 – 2018 рік.

Кельменецький районний дитячо-юнацький центр декілька років поспіль зберігає сталу кількість вихованців у межах 850-890 осіб, які займаються в гуртках художньо-естетичного напрямку.

Департаментом освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації спільно з Чернівецьким обласним центром естетичного виховання «Юність Буковини» у 2018-2019 н. р. проведено 8 обласних конкурсів і виставок.

В області налічується 11 «Народних художніх колективів», 11 «Зразкових художніх колективів».

Потребує особливої уваги позашкільна робота з дітьми з особливими освітніми потребами, адже в області багато дітей з вадами фізичного здоров'я. Тому, організація гурткової роботи, дозвілля для цієї категорії потребує підтримки з боку місцевих органів влади.

Гострою залишається проблема зміцнення матеріально-технічної бази. Слід заохочувати та відзначати талановитих дітей та педагогів преміями.

Потребує уваги соціальний захист учасників освітнього процесу. Необхідно обладнання навчальних аудиторій, придбання відповідних технічних засобів. Не менш важливо забезпечити медичне обслуговування дітей під час занять. Важливим фактором соціального захисту є робота практичного психолога.

Проблемою залишається катастрофічна нестача приміщень для занять гуртківців, через обмежене фінансування немає можливості відряджати дітей на всеукраїнські та міжнародні конкурси.

Усього у системі освіти Чернівецької області 2022-2023 н. р. (разом з дитячо-юнацькими спортивними школами) працювало 37 закладів позашкільної освіти, в яких навчалось 18 145 здобувачів освіти.

Із 37 закладів – 25 закладів позашкільної освіти (профільний і комплексний), 11 дитячо-юнацьких спортивних шкіл та 1 позашкільний оздоровчо-виховний заклад «Лунка».

У 25 закладах позашкільної освіти працювало 836 гуртків, які відвідували 14826 учнів (вихованців), з них: 747 – діти з числа внутрішньо

переміщених осіб, 386 – діти, учасників бойових дій, 90 – діти з особливими освітніми потребами.

Гурткова робота здійснювалась за напрямками:

- художньо-естетичний – 6229;
- науково-технічний – 2525;
- військово-патріотичний – 1790;
- еколого-натуралістичний – 1648;
- дослідницько – експериментальний, науковий – 1506;
- туристсько-краєзнавчий – 1128.

У дитячо-юнацьких спортивних школах системи освіти навчалось 3319 вихованців, з них 270 дітей з числа внутрішньо переміщених осіб.

В області функціонує 52 територіальні громади, 14 з яких мають заклади позашкільної освіти, в тому числі і дитячо-юнацькі спортивні школи.

Разом з тим, на базі закладів загальної середньої освіти усіх територіальних громад працює мережа різнопрофільних гуртків, клубів, творчих об'єднань, спортивних секцій, в яких гуртковою роботою у поточному навчальному році 35488 дітей у 2218 гуртках.

Питома вага дітей, охоплених позашкільною освітою, відсотків до загальної кількості дітей шкільного віку (з урахуванням всіх типів закладів позашкільної освіти, культури та спорту, розташованих на території районів / міст / територіальних громад), становить 70 % (74 132 дитини).

Розглянемо кадрове забезпечення закладів позашкільної освіти. Упродовж 2022-2023 навчального року 507 педагогічних працівників забезпечують якісну організацію освітнього процесу у закладах позашкільної освіти області.

12 закладів позашкільної освіти забезпечені працівниками психологічної служби. Окрім того, на базі Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» забезпечено роботу медичного працівника.

У зв'язку із введенням на території України дії правового режиму воєнного стану з березня по грудень 2022 року за межі України виїхало 18 педагогічних працівників із 10 закладів позашкільної освіти.

Упродовж 2022 року 6 педагогічних працівників з числа внутрішньо переміщених осіб працевлаштовано у 5 закладах позашкільної освіти області на посади керівників гуртків [43].

Варто звернути увагу на основні проекти, здобутки та напрямки діяльності закладів позашкільної освіти.

Упродовж 2022-2023 навчального року заклади позашкільної освіти області провели 56 конкурсів-фестивалів, 12 тематичних виставок та залучено до участі у них 36237 учнів та вихованців закладів загальної середньої та позашкільної освіти області.

Серед ініціатив закладів позашкільної освіти обласного підпорядкування можна відзначити:

1) реалізація обласного екологічного проекту у рамках акції «Сади перемоги» – висадження Алеї міст-героїв. Започатковано у квітні 2022 року базі Чернівецького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді;

2) проведення обласного фестивалю колядок, щедрівок та сучасних різдвяних пісень «Колядує зима». Започатковано у 2022 році. За 2 роки проведення фестивалю взяло участь 530 конкурсантів із 52 територіальних громад;

3) проведення щорічного Фестивалю науки і техніки «Технофест»;

4) проведення щорічного Міжрегіонального фото-кінофестиваль «Осінні барви Буковини» (організатор – Чернівецький обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді, проводиться з 2003 року. За час проведення учасниками стало 5300 конкурсантів. Упродовж 3 днів учасники змагаються у 11 жанрах фоторобіт та 8 жанрах кіноробіт. У 2022 році у конкурсі взяло участь 97 закладів освіти із 17 областей України;

5) відкриття Інтерактивного простору «Музею науки. Чернівці» – це спільний проєкт Малої академії наук України, Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), Чернівецької обласної ради та Чернівецької міської ради (відкрито 07 грудня 2022 року). У експозиції музею представлено більше 100 експонатів, що об'єднані у 5 тематичних блоків (зон): наука, оптика, акустика, людина, техніка та інтерактивні столи. З моменту відкриття Музей науки відвідали більше 8 тисяч гостей.

Музеєм Науки реалізується ряд наступних програм:

«*Наука на валізах*». Це виїзна освітня програма, розрахована на учнів середнього та старшого шкільного віку. Учням в інтерактивній формі демонструються досліди та експерименти з фізики, хімії та біології (все для дослідів вміщається у маленькі валізі тому і така назва).

«*Відкриті уроки з біології*». Програма працює безпосередньо в просторі музею, розрахована на підлітків (11 років і старші) та їх батьків. Учасники практично аналізують скелет людини, особливості будови та функції черепа людини, серця, ока; структуру мозку, вуха, шкіри. Дізнаються цікаві факти про ці органи. Здійснюють інтерактивну вправу про гормони людини. У рамках програми проводиться вікторина «Блок цікавих запитань».

Окрім того ще можуть бути реалізовані відкриті уроки з фізики, хімії, курсу «Я і світ», «Космічна подорож в музеї».

«*Світ оптичних ілюзій*». 12 квітня 2023 року проведено Фестиваль космічної науки (до 100 днів роботи Музею науки; залучено близько 120 вихованців закладів позашкільної освіти області та учнів закладів загальної середньої освіти м. Чернівці).

б) проведення щорічної профільної школи для обдарованих дітей «Інтелект Буковини галузі економічних, технічних і природничих наук на базі комунального закладу «Вижницька спеціалізована школа-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів художньо-

естетичного циклу імені Назарія Яремчука». Вперше проведена була у 2018 році. За час функціонування послугами профільної школи було охоплено 380 учнів Буковини. Навіть у 2020 році (час ковіду) школа була організовано в онлайн-форматі. Школа спрямована для переможців олімпіад і конкурсів-захистів наукових робіт.

Формат роботи – 14 (10) днів. У першій половині дня учасники відвідують інтерактивні заняття, які проводять викладачі Буковинської малої академії наук учнівської молоді, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Буковинського державного медичного університету, працівники Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. Також долучаються фахівці STEM-лабораторії МАНЛаб Національної академії наук України. У другій половині дня діти займаються відповідно до екскурсійної та оздоровчо-виховної програм, які реалізують заклади позашкільної освіти обласного підпорядкування за всіма напрямками.

На базі закладів позашкільної освіти здійснювалася відпочинкова кампанія 2023.Цьогоріч ключовим аспектом роботи закладів позашкільної освіти стала організації якісного дозвілля дітей та учнівської молоді упродовж літньої кампанії 2023 року. З метою забезпечення ефективного відпочинку та створення належних умов для освітньої, художньо- естетичної, культурно-виховної, фізкультурно-оздоровчої та психологічної роботи з дітьми під час літніх канікул створено обласний координаційний центр із забезпечення дозвілля та відпочинку «БукЛіто».

20 літніх відпочинкових таборів (шкіл) на базі закладів позашкільної освіти Чернівецької області (1780 дітей).

Основні напрямки:

- мистецькі табори художньо-естетичного спрямування з елементами впровадження декоративно-ужиткового мистецтва «Безперервний політ. Ми разом» (вокал, хореографія, малювання, декоративне мистецтво);

- літні школи «Юний технік» з елементами занять технічного конструювання, робототехніки, автотрасового моделювання, картингу, графічного дизайну;

- літні табори екологічного спрямування з проведенням екскурсій та практичних занять «Країна Еко»;

- наукова літня школа «Наукові пікніки» з інтерактивними практичними заняття з історії, географії, правознавства, фізики, інформатики, біології, медичної підготовки, хімії, екології, української та англійської мов;

- туристсько-краєзнавча профільна школа «Мандрівник Буковини» з елементами занять зі спортивного туризму, скелелазіння та картографії.

Разом із тим, проведення відпочинкових таборів та шкіл забезпечено супроводом психологічних хвилинок чи так званих «Психологічні пікніки» для розвантаження та налагодження емоційного стану учасників табору, підтримки їх ментального здоров'я.

У рамках проведення профільних таборів та шкіл для учасників було організовано відвідування культурних та мистецьких заходів, організованих установами та закладами культури (філармонія, драматичний театр, музеї тощо), а також організовано учнівські івенти на базі Інтерактивного простору «Музей Науки. Чернівці».

Також було реалізовано 10 просвітницьких шкіл «Професії майбутнього STEM» у партнерстві з Громадською організацією «Фонд «Буковина інноваційна» у 10 пілотних територіальних громадах області. Упродовж червня 2023 року відбувся I етап, яким охоплено 770 дітей.

Висновки до першого розділу

Отже, державна політика України, яка спрямована на розвиток позашкільної освіти, на цьому етапі потребує перегляду, адаптації до суспільних реалій і викликів часу та водночас збереження кращих здобутків минулого, перегляду стратегічних цілей і програмних дій державної та регіональної влади. На забезпечення ефективного функціонування й розвитку системи позашкільної освіти впливає недостатнє фінансування та обмежені можливості щодо розширення мережі закладів позашкільної освіти. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі слід спрямовувати на розгляд регіональних особливостей освітянських програм та розробку ефективних інструментів для їхнього моніторингу й підвищення ефективності.

На рівні регіону важливо створити сприятливі умови для розвитку галузі, як частини інтелектуально насиченого освітнього регіонального простору. Досягнення такого результату можливе лише за умови спільної праці органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, закладів освіти, установ та організацій.

Потрібно здійснювати системний підхід до вирішення проблем фінансування, сприяти взаємодії між різними рівнями управління та освітніми установами, а також активно залучати громадськість до планування та реалізації програм позашкільної освіти.

РОЗДІЛ II. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГУРТКІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ЧОЦЕВ «ЮНІСТЬ БУКОВИНИ»)

2.1. Характеристика гуртків хореографічного, образотворчого та театрального профілів художньо-естетичного напрямку

Комунальний заклад «Чернівецький обласний центр естетичного виховання «Юність Буковини» є важливим осередком інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи, який надає можливість дітям та молоді розкрити свій творчий потенціал та здобути якісну мистецьку освіту.

Цей позашкільний заклад освіти розпочав свою діяльність у 1992 році та упродовж усіх років свого існування, постійно покращував свою матеріально-технічну базу, збільшував кількість різноманітних гуртків, впроваджував інноваційні форми та методи навчання, налагоджував співпрацю з культурно-мистецькими закладами буковинського краю.

На сучасному етапі, завданням педагогічного колективу закладу є формування у здобувачів позашкільної освіти особистісно-ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва, загальнокультурної, громадянської, соціальної, художньої компетентностей, а також профільної творчої компетентності (образотворчої, вокальної, хореографічної, театральної тощо), яка може вплинути на вибір майбутньої професії.

Особливості мистецької освіти в цьому позашкільному закладі освіти полягають в її багатогранності, адже тут існують різні гуртки художньо-естетичного напрямку, пов'язані з вокальним, хореографічним, образотворчим та театральними мистецтвом.

В основі системи забезпечення якості роботи закладу лежить партнерська співпраця всіх зацікавлених осіб: засновника закладу, директора, методичного відділу, керівників гуртків, адміністративно-господарського

персоналу, батьків, здобувачів освіти, представників місцевої громади, а також закладів позашкільної освіти області.

Головними орієнтирами роботи Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини у 2023 році були: підтримка та розвиток позитивного іміджу закладу освіти, демократичний підхід до управління закладом освіти, впровадження новітніх освітніх технологій, підвищення професійної майстерності педагогів, розширення мережі, урізноманітнення гуртків за напрямками, створення безпечних, комфортних умов навчання та праці в умовах воєнного стану в країні.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності закладу в 2022-2023 навчальному році – створення комфортного освітнього середовища, де враховуються інтереси та запити всіх учасників та забезпечуються оптимальні умови та використовуються ефективні засоби навчання і виховання учнівської молоді. Освітнє середовище Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» забезпечує можливості здобувачам освіти робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку соціальних навичок, а саме: вміння комунікувати, взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу, розвитку емпатії, доброзичливості, толерантного ставлення один до одного, активної громадянської позиції, відповідальності.

Заняття проводяться у навчальних аудиторіях, які відповідають вимогам освітнього процесу та санітарно-гігієнічним нормам, згідно затвердженого розкладу: (5 хореографічних – обладнані роздягальнями, дзеркалами, станками, костюмерними; 4 вокальні – обладнані дзеркалами, музичною апаратурою, інструментами (фортепіано), костюмерними; 1 театральна – дзеркала; 3 образотворчого та декоративно-ужиткового напрямів – забезпечені мольбертами, планшетами для малювання та демонстраційними дошками).

Заклад забезпечений навчальним приладдям та технічними засобами навчання відповідно до освітньої та навчальних програм, а також інтернетом, що дозволяє проводити заняття в онлайн-режимі.

Значна увага приділяється безпеці життєдіяльності та охороні праці учасників освітнього процесу: забезпечено своєчасне проходження працівниками закладу щорічного профілактичного медичного огляду; проведено профілактичну роботу серед працівників та вихованців закладу щодо дотримання та популяризації здорового способу життя; аптечки постійно поповнюються медичними препаратами для надання невідкладної допомоги.

Медичною сестрою проводиться системна робота за відповідним планом: контроль санітарно-гігієнічного стану закладу; контроль за проходженням медичного огляду педагогічних та технічних працівників; контроль за наявністю медичних довідок у хореографічних гуртках; контроль за своєчасним приготуванням дезінфікуючих розчинів та проведення дезінфекції приміщень бактерицидними лампами; забезпечення виконання протиепідемічних заходів під час карантину.

Проводиться фронтальний контроль щодо стану техніки безпеки, протипожежної безпеки, охорони праці та дотримання санітарно-гігієнічних норм у закладі освіти, інструктажі та навчання з охорони праці та протипожежної безпеки серед працівників та вихованців. Облаштовано укриття для перебування учасників освітнього процесу під час повітряної тривоги (згідно вимог).

Відповідно до функціональної структури Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» у закладі створено та оформлено відповідні кабінети, з яких 12 використовуються для роботи адміністрації, бухгалтерії та методистів, практичного психолога, медичної сестри, 17 – для занять, глядацька (концертна) зала, зал бібліотеки, музей-світлиця.

Разом з тим, матеріальна база Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» щорічно потребує оновлення, забезпечення сучасними мультимедійними та технічними засобами навчання.

Зокрема, гуртки потребують технічного інструментарію: фотокамери, відеокамери, стедікаму, мікрофонів-мушок. На часі є потреба у придбанні кольорового принтера. Потребує перегляду питання підтримки та фінансування участі обдарованих дітей та педагогів у всеукраїнських і міжнародних рейтингових фестивалях та конкурсах, а також фінансування курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Також, ведеться робота щодо адаптації приміщення до потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Освітній процес у Чернівецькому обласному центрі естетичного виховання «Юність Буковини» здійснюється за п'ятьма художньо-естетичними напрямками: хореографічний (класичний, народний, сучасний, бально-спортивний танці), вокально-хоровий (народної, естрадної пісні, академічного співу), театральний (гурток художньо-сценічного слова, гурток медіаграмотності), образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво. Також, працюють творче об'єднання раннього розвитку дитини «Малюк» для дітей дошкільного віку та Творче об'єднання мистецтв для вихованців вищого рівня навчання.

Серед гуртків 5 носять почесне звання «Народний художній колектив» та 3 – «Зразковий художній колектив».

У Чернівецькому обласному центрі естетичного виховання «Юність Буковини» станом на кінець 2022-2023 навчального року діє 77 груп художньо-естетичного напрямку, у яких займається 1330 вихованців.

У червні 2022 року, в 71 групі навчанням було охоплено 1066 здобувачів освіти, що на 264 дитини менше у порівнянні з 2021 роком.

Всі гуртки працювали згідно з освітньою програмою закладу, робочим навчальним планом на 2022-2023 навчальний рік, за навчальними програмами,

затвердженими Міністерством освіти і науки України та 11 навчальними програмами, затвердженими наказом Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації у 2019 та 2021 роках.

У Чернівецькому обласному центрі естетичного виховання «Юність Буковини» діють такі гуртки хореографічного мистецтва:

Гурток класичного танцю «Арабеск».

Народним художнім колективом, гуртком класичного танцю «Арабеск» керує Пупченко Галина Григорівна – «Відмінник освіти України», лауреат премії ім. Омеляна Поповича, керівник гуртка-методист.

Отримавши вищу освіту у Люблінському університет ім. Марії Кюрі-Скадовської, Галина Григорівна вже 25 років передає свій досвід кожному поколінню «арабесків».

Колектив відзначається виконавською майстерністю, артистизмом, віртуозністю, пластичністю, внутрішнім відчуттям виконання, емоційним відтворенням образу.

Гурток класичного танцю «Арабеск» – колектив з особливим творчим стилем, який неможливо ні з чим порівняти. Постановки Галини Григорівни світяться неповторною, особливою, чарівною любов'ю до класичного танцю, та до вихованців колективу. Це чудово видно в калейдоскопі номерів – від класичних постановок до контемпорарі [51].

Керівником створений оригінальний репертуар, що відповідає віковим та фізичним особливостям дітей.

Завдання навчальної програми:

- виявлення та розвиток індивідуальних творчих здібностей;
- розвиток і вдосконалення хореографічних навиків;
- розвиток музичної пам'яті, творчого мислення;
- розвиток навиків сольного танцю та танцю в ансамблі;
- розвиток вміння відтворювати сценічний образ за допомогою хореографічного мистецтва;

- розвиток творчого потенціалу та мотивації до творчої діяльності;
- формування музичної культури;
- формування цілісного уявлення про хореографічне мистецтво;
- формування здатності самостійного освоєння художніх цінностей;
- створення умов для реалізації творчих здібностей.

Програма орієнтовно розрахована на навчання упродовж 10 років, передбачає залучення дітей вище вказаних вікових категорій. Розподіл освітнього часу проводиться за результативністю засвоєння вихованцями поставлених навчальних та творчих завдань.

Створена програма базується на ряді методів та принципів: науковість, наступність, доступність, проблемність навчання, наочність, свідома навчально-пізнавальна активність, відповідність методів навчання до індивідуальних психологічних особливостей та природніх обдарувань гуртківців.

Науковість – передбачає постійне вдосконалення методики навчання з врахуванням останніх наукових досягнень в галузі психології сприйняття, викладання і засвоєння програмового матеріалу.

Наступність – цей принцип є обов’язковим упродовж усього освітнього процесу, реалізується шляхом логічного викладу матеріалу, при якому кожен наступний рух або прийом базується на попередньому та на постійному закріпленні вивченого.

Доступність – тісно пов’язана з принципом наступності і набуває особливого значення в роботі з різними віковими категоріями. Він передбачає визначення змісту і обсягу матеріалу, виходячи із обсягу засвоєних знань, врахування оптимального та рівномірного розподілу силового навантаження в межах кожної з частин уроку або комбінації.

Принцип проблемності орієнтує викладача на створення різного роду проблемних ситуацій, які в процесі навчання сприяють творчому пошуку. Це

формує у дітей здатність усвідомлювати свої помилки і помилки товаришів, знаходити способи їх подолання.

Принцип наочності посідає значне місце в навчанні і опирається на різноманітні форми унаочнення: показ викладача або студійця; використання відеозаписів; перегляд вистав; концертних програм; вербально-образні пояснення; коментарі; аналіз та обговорення побаченого.

Принцип свідомої навчально-пізнавальної активності передбачає створення умов для розвитку творчих здібностей, заохочення дітей до ініціативи та самостійності.

Принцип відповідності методів навчання передбачає концентрацію уваги викладання на індивідуальних психологічних особливостях і природних фізичних даних гуртківців, при доборі навчального матеріалу, потребує врахування індивідуальних здібностей дітей і базується на певному рівні їх спеціальної підготовки.

Навчальна програма побудована за лінійним способом. Навчальний матеріал реалізується систематично і послідовно з поступовим ускладненням, за висхідною лінією, при цьому новий навчальний матеріал викладається на основі вже вивченого й у тісному взаємозв'язку з ним.

Успішним аспектом роботи гуртка, є вдало підібраний репертуар, який відповідає віковим, музично-лексичним особливостям хореографічного напрямку. Репертуар – це надбання колективу, це творчий зріст колективу. Формою контролю за виконанням програми є: клас - концерти для батьків та гостей гуртка, участь у концертах, фестивалях, конкурсах та масових заходах міста та області.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

- пізнавальної – забезпечує ознайомлення вихованців з кращими зразками класичної спадщини, вітчизняними та зарубіжними творами балетного мистецтва та доступною термінологією відповідно до хореографічного жанру;

- практичної – сприяє оволодінню методично грамотного та чіткого виконання елементів класичного екзерсису, танцювальних рухів та розвитку сили і еластичності м'язів, згідно програми;

- творчої – забезпечує формування творчих здібностей у вихованців, розвиває вміння емоційно втілювати запропоновану ігрову ситуацію, знаходити індивідуальну пластику для розкриття музично-рухових образів, заохочує до вільної імпровізації під час складання власних комбінацій;

- соціальної – сприяє вихованню гармонійно розвиненої особистості, вчить дбайливо ставитись до української та світової мистецької спадщини та заохочує до професійного самовизначення.

Навчальна програма реалізується у гуртку класичного танцю «Арабеск» Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» та спрямована на вихованців від 5 до 21 року [42].

Гурток класичного танцю «Дивертисмент».

В'юга Віра Данилівна – талановитий педагог гуртка класичного танцю «Дивертисмент», який уміло та ненав'язливо формує характери своїх вихованців – щирі та з високим моральним підґрунтям, який постійно турбується про підвищення рівня виконавської майстерності дітей.

Отримавши фахову освіту в Чернівецькому обласному фаховому коледжі мистецтв імені Сидора Воробкевича та Чернівецькому національному університеті Віра Данилівна створила яскравий творчий колектив, який об'єднує закоханих у танець дітей.

Художня спрямованість репертуару відповідає основним завданням позашкільної освіти, яка має на меті виховання всебічно розвиненої особистості. Кожен художній номер вражає виразністю, точністю хореографічної лексики.

Заняття у колективі класичного танцю «Дивертисмент» сприяють вихованню наполегливості, дисципліни, відповідальності, творчої активності у дітей різного віку [51].

Гурток працює за індивідуальною навчальною програмою. Метою є сприяти естетичному розвитку підростаючого покоління.

«Класична хореографія» передбачає вивчення та тренування головних рухів класичного танцю і складена за урахуванням специфіки навчання у гуртках у закладах позашкільної освіти.

Основне завдання навчальної програми – задовольнити зацікавленість дітей у вибраному виді мистецтва, дати вихованцям початкову хореографічну підготовку, сприяти розвитку музикальності, почуттю ритму, формуванню основних рухових навичок, які дадуть змогу дитині визначитися в подальшому хореографічному навчанні.

Навчальна програма передбачає дев'ять років навчання: два роки – початковий рівень навчання; чотири роки – основний рівень навчання; три роки – вищий рівень навчання.

Метою навчальної програми – є формування ключових компетентностей особистості засобами класичного танцю:

- пізнавальної – забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями;
- практичної – сприяє оволодінню навичками класичного танцю методикою виконання вправ та основних елементів класичного танцю;
- творчої – забезпечує формування творчих здібностей вихованців у процесі оволодіння хореографічним мистецтвом, розвиток почуттів та смаків. Виявлення здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;
- соціальної – сприяє вихованню, дбайливого ставлення до надбань світової та вітчизняної культури, духовних та матеріальних цінностей рідного краю, самореалізації особистості в соціумі, професійному самовизначенні.

Початковий рівень – розвинути танцювальні навички, музично-ритмічні малюнки, елементарні знання і поняття щодо мистецтва танцю. Сприяти індивідуальному становленню особистості дитини під впливом цінностей хореографічного мистецтва.

Основний рівень – розвиток інтересів у вихованців, надати знання, практичні навички та вміння, задовольнити потреби у професійній орієнтації.

Вищий рівень – задовольнити здібних та обдарованих вихованців, навчити дітей красі та виразності рухів, розвинути фізичну силу, витривалість, сміливість та форму. Виховувати повагу, та інтерес до хореографічного мистецтва як складової духовної культури особистості, формувати почуття колективізму та дружби.

Навчальна програма побудована лінійним та блочним способом.

Загальними принципами організації освітнього процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність, поступовість викладанню матеріалу [11].

Гурток бально-спортивного танцю «Молодість».

Зразковий художній колектив гурток бально-спортивного танцю «Молодість», створений у березні 1992 року при Чернівецькому облсному центрі естетичного виховання «Юність Буковини» Ковальським Віктором Леонідовичем, який керував колективом до квітня 2014 року.

Пліч о пліч з Віктором Леонідовичем всі роки існування працювала дочка-випускниця, магістр спортивного танцю Національного університету фізкультури і спорту – Ковальська Ірина Вікторівна, яка й надалі виховує в дітях граціозний та вишуканий бальний танець.

Енергійність, натхненність, оптимізм керівника самовіддана праця та великий творчий потенціал вихованців є постійним супутником цього танцювального колективу. Вихованці гуртка є не тільки активними учасниками міських та обласних конкурсів, мистецьких заходів, але й переможцями та лауреатами багатьох всеукраїнських і міжнародних фестивалів, Кубків та Чемпіонатів України.

Впровадження керівником інноваційних методів навчання, новітнього вітчизняного та зарубіжного досвіду, постійне прагнення вихованців до досконалості є результатом багаторічної високоефективної роботи гуртка

бально-спортивного танцю «Молодість». Дякуючи цим зусиллям, вихованці досягли високих творчих успіхів, в тому числі відзначені званням «Кандидат в майстри спорту України» [51].

Гурток сучасного танцю «XXI століття».

Народний художній колектив гурток сучасного танцю «XXI століття» – це гурток сучасного танцю, у якому дитина та її душа через рухи, вільно висловлюють свої почуття, емоції, переживання та прагнення, без ніяких рамок та обмежень.

Керівник гуртка Любко Тетяна Григорівна – випускниця Київського національного університету культури і мистецтв, «Відмінник освіти України», голова циклової комісії хореографічних дисциплін та викладач Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв імені Сидора Воробкевича вже 25 років створює для своїх вихованців цікавий та різноманітний репертуар. Переважають сюжетні танці, де є можливість продемонструвати не тільки танцювальну техніку, а й артистизм.

Діти на заняттях залюбки опановують основи сучасного танцю, знайомляться з різноманітними напрямками сучасної хореографії, такими як масові популярні форми, стилізація народного танцю та модерн.

Вихованці ансамблю «XXI століття» продовжують своє навчання обираючи мистецтво танцю за професію, а також досягли високого виконавського рівня у своїй творчій діяльності, ведуть активну художньо-естетичну виховну роботу серед учнівської та студентської молоді, творчу та просвітницьку діяльність [51].

У роботі закладів позашкільної освіти художньо-естетичного спрямування важливе місце займає хореографічне мистецтво. Сучасна хореографія представлена сьогодні розмаїттям стилів, форм, жанрів.

Характер сучасного танцю відображає не лише темпо-сміслові пульсації часу, але є також свідченням «мобільності» цього жанру. Його розвиток і надалі матиме характер взаємодоповнюваності різних культур,

щодо створення синтетичних зразків поліінтегрального діючого простору (jazz-modern, фольк, hip-hop, jazz-fank, contemporary) у єдине ціле.

Програма роботи гуртка «XXI століття» є актуальною, оскільки сучасна хореографія на сьогодні найпопулярніший вид хореографії.

Метою програми є створення сприятливих умов для творчого розвитку дітей засобами сучасної хореографії.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

- пізнавальної – забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, що стосуються сучасного танцю як одного із видів хореографічного мистецтва;
- практичної – сприяє оволодінню навичками класичного, сучасного танцю, методикою виконання вправ та основних елементів;
- творчої – забезпечує формування творчих компетентностей у вихованців, розвиток естетичних почуттів, смаків;
- соціальної – сприяє вихованню дбайливого ставлення до надбань світової та вітчизняної культури, духовних та матеріальних цінностей, самореалізації особистості у соціумі, професійному самовизначенні.

Навчальна програма реалізується у гуртку «XXI століття» Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» та спрямована на вихованців віком від 5 до 18 років.

Програма розрахована на 8 років навчання. Групові заняття початкового та основного рівнів передбачають 144 годин – 2 рази на тиждень по 2 години, а вищий рівень 216 годин – 3 рази на тиждень по 2 години.

Завдання навчальної програми :

- ознайомити з історією сучасної хореографії, характерними рисами стилів та напрямків;
- виявити та розвивати індивідуальних творчих здібностей;
- розвивати хореографічні навички, оволодіння технічного виконання основних елементів сучасної хореографії;

- виховувати художній смак, працелюбство, наполегливість у досягненні мети;
- виховати засобами хореографічного мистецтва духовні, фізичні якості особистості;
- сприяти самореалізації дитини в соціумі засобами мистецтва;
- розвивати творчу уяву, фантазію, артистичні здібності.

Введення класичного тренажу в заняття сприяє розвитку опорно-рухового апарату, врівноважуючи розвиток всіх м'язів корпусу, розвитку складної координації рухів, розширенню рухового діапазону, тренуванню дихальної та серцево-судинної системи, підвищуючи тим самим життєву активність організму дитини. Також гуртківці вивчають основні рухи народного танцю, для використання в стилізованих композиціях.

При вивченні кожного нового розділу програми відбувається ознайомлення дітей із джерелами походження того чи іншого напрямку сучасної хореографії, особливо велику увагу приділяється підбору музичного супроводу. Музичний матеріал за своїм характером повинен відповідати хореографічній лексиці.

Велику увагу керівник повинен приділяти створенню репертуару та його збереженню. Тему та зміст потрібно підбирати відповідно до віку, інтересам та фізичним можливостям виконавців.

Формулою контролю за результативністю навчання є: творчі звіти гуртка, участь у конкурсах та фестивалях [28].

Гурток сучасного танцю «Артеміда».

Зразковий художній колектив гурток сучасного танцю «Артеміда» очолює балетмейстер-постановник Чернівецького обласного театру імені Ольги Кобилянської – Приходько Вікторія Петрівна.

Випускниця Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв імені Сидора Воробкевича, педагогічного училища імені Осипа Маковея, Чернівецького національного університету у 1998 створила гурток. На

заняттях діти оволодівають основами сучасного танцю, вивчають різноманітні напрями сучасної хореографії, такі як Хіп-Хоп, Брейк, Фанк, Ар-ен-Бі, Крамп, Модерн, Контемпорарі. Із задоволенням займаються класичним екзерсисом, партерним тренажем, розучують елементи народного танцю.

Кожен танець «артемідівців» – це незабутнє видовище з високою технікою виконання, оригінальними яскравими постановками на фоні ретельно підібраної та скомпонованої сучасної музики.

Скільки б слів про сучасне мистецтво не говорилося, найвірніший спосіб відчувати цей стиль – це випробувати себе і відвідати заняття у зразковому художньому колективі гуртку сучасного танцю «Артеміда» [51].

Хореографічний гурток «Україночка».

Народний художній колектив хореографічний гурток «Україночка» – це велика дружня родина, в якій виховуються та навчаються діти безмежно закохані в танець. Керівник гуртка Олійник Яніна Миколаївна, вихованка Рівненського державного університету культури і мистецтв, відкриває шлях до гармонії, грації і краси через любов до прекрасного.

Вже 22 роки колектив «Україночка» представляє усьому світові таланти дітей з Чернівців. Гастрольні подорожі, участь у всеукраїнських та міжнародних конкурсах дають змогу кожній дитині побачити різні країни, дізнатися про їхні народні традиції, познайомитися з провідними хореографами.

Творче кредо керівника колективу «Україночка» постійне вдосконалення сценічної майстерності вихованців, творчий підхід до постановки танцювальних номерів та велика любов до дітей. Кожну дитину Яніна Миколаївна Олійник виховує як творчу особистість, вкладає любов до родини, батька й матері, до праці, до рідного краю – України [51].

Впродовж навчального року, в народному художньому колективі хореографічному гуртку «Україночка», керівник Яніна Олійник працювала індивідуально з дитиною з особливими освітніми потребами. Керівник

активно впроваджує інноваційні форми та методи в роботі з особливою вихованкою. Педагогом створена навчальна програма «Ритміка для дітей з обмеженими можливостями». Програма включає вправи для виправлення фізичних вад в поставі, рухового апарату, поліпшення координації рук, ніг, голови.

Гурток сучасного танцю «Кредо».

Гурток сучасного танцю «Кредо» вже 10 років очолює Калинюк Маріанна Іванівна, випускниця Київського національного університету культури і мистецтв, методист Центру «Юність Буковини».

«Кредо» – молодий та енергійний колектив, який не уявляє свого життя без танцю. Тут займаються дітки віком від 8 до 12 років. Педагог-хореограф, втілює в мистецькі постановки всі мрії та побажання своїх гуртківців. Колектив активно приймає участь в концертах, виховних заходах, шоу-програмах, а також в міжнародних фестивалях та конкурсах [51].

Гурток бально-спортивного танцю «Всесвіт танцю».

Молодий та енергійний керівник Скакун Михайло Олександрович, випускник Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв імені Сидора Воробкевича, студент Рівненського державного гуманітарного університету розпочав свою творчу діяльність на базі Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» створивши гурток.

Діти тут вчаться не тільки гарно танцювати, але й стають витривалими, дисциплінованими, координованими, розвивають музичні здібності та пам'ять. Михайло Олександрович вважає, що будь-яку проблему на світі можна вирішити, танцюючи. Адже коли ти танцюєш, ти вільний. У гуртку «Всесвіт танцю» дітей завжди чекає люблячий керівник та дружні відносини в групі. [51].

Найдавнішою мовою є мова рухів – мова танцю. Раніше танець був розвагою, засобом передачі емоцій та почуттів. Сьогодні танець – цілий світ,

який гармонійно синтезує музику, хореографію, норми поведінки та спілкування між людьми.

Заняття бальними танцями допомагає вирішити багато завдань у процесі формування здорової і гармонійно розвиненої особистості, яка досягається шляхом фізичного та естетичного впливу бальної хореографії. Вона поєднує мистецтво та спорт, що є актуальним на сьогоднішній день і полягає в збагаченні емоційно-естетичного досвіду дітей та підлітків, їх фізичному та естетичному вихованню. Також, це джерело радості дитини від спілкування один з одним, спілкування з музикою, від самоствердження себе як особистості. Унікальне призначення хореографії – створювати красу тіла, душі та людських взаємин.

Природна грація, фізична підготовка, почуття міри, відчуття музики, увага до партнера у танці, доброзичливість та привітність – риси, які набуваються у процесі занять бальними танцями. Це, передусім, пов'язано з багатогранністю цього танцювального напрямку, який поєднує у собі засоби спортивно-фізичного та художньо-естетичного розвитку особистості.

Мета програми: формування і розвиток хореографічних та творчих здібностей вихованців засобами спортивно-бальної хореографії, формування ціннісних орієнтирів, потреби в творчій самореалізації, духовно-естетичному самовдосконаленні та професійному самовизначенні.

Основні завдання: хореографії, формування системи знань та уявлень про сутність бально-спортивної хореографії, особливості художньо-образної мови даного виду хореографічного мистецтва; виховання художніх інтересів, смаку, духовних та морально-ціннісних орієнтирів, спрямованих на загальну культуру особистості, потребу у творчій самореалізації та самовдосконаленні.

Специфіка навчальної програми обумовлена багатогранністю спортивних бальних танців. У її основу покладені авторські моделі відомих хореографів з даного танцювального напрямку, передбачено навчальний матеріал сучасних бальних танців, побудованих на основі рухів українських

народних танців різних регіонів України, а також використано власний досвід роботи авторського колективу.

Програма охоплює три основні напрями діяльності: навчально-виховна робота, концертно-виконавча діяльність, участь у конкурсних заходах. Ці напрями тісно поєднані і доповнюють один одного у розв'язанні основних завдань. Основними формами навчально-виховної діяльності є колективні, групові та індивідуальні заняття (навчально-тренувальні заняття, репетиції, концертні виступи, участь у фестивалях, конкурсах, змаганнях тощо). Теоретичну інформацію учні одержують під час планових занять. Навчальна програма розрахована на 10 років навчання.

Гурток народного танцю «КолоритБук».

Поринь в атмосферу національної єдності. Відчуй душу свого народу [51]. У гуртках хореографічного жанру організація освітнього процесу відбувалась з урахуванням сучасних вимог ведення гурткової роботи, застосовувались сучасні програмно-методичні матеріали, педагоги творчо підходили до реалізації освітнього процесу. Під час очного навчання керівники приділяли більше уваги масовим постановкам, відпрацюванню синхронного виконання, роботі в парі, вправам по діагоналі, стрибкам класу Allegro, розучуванню складних акробатичних рухів, відпрацювання екзерсису біля опори, розучування великих поз та рухів з великою амплітудою (що неможливо під час дистанційного навчання). Педагоги з успіхом використовували інтерактивні техніки, методи та прийоми.

Образотворче мистецтво.

При проведенні занять в очній формі навчання керівники гуртків образотворчого мистецтва головне завдання ставили у наданні вихованцям базових знань, закріпленні, збагаченні та поглибленні уже набутих у процесі навчання, на вмінні застосовувати їх в самостійній роботі. Педагоги обирали заняття цікаві як за змістом так і за формою, використовували сучасні форми та методи їх проведення: широко використовували технологію інтерактивного

навчання, технологію проблемного навчання, проектні технології. У ході засвоєння нового матеріалу використовувався рефлексивно-оціночний метод, прийом зворотного зв'язку (визначення рівня розуміння матеріалу, зацікавленості, настрою, емоційного стану тощо). Як допоміжні засоби результативності занять використовувались різноманітні інструменти та обладнання; робота з картками, демонстрація репродукцій, таблиць, ілюстративних посібників.

Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво є джерелом духовного розвитку особистості.

Особливе місце в розкритті творчих здібностей дітей посідають гуртки образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, які є унікальними у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення. Це зумовлено не тільки природою сприймання візуального мистецтва, а й тим, що для дитини у ранньому віці образотворча та прикладна діяльність стає однією з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості. Результатом має бути вміння емоційно сприймати навколишній світ, формування високої духовності, становлення гармонійного розвитку особи, залучення вихованців до розуміння змісту та сутності мистецтва. Саме через це досягається духовно-моральне й естетичне виховання дітей, пробудження в їх душі почуттів добра, краси, гармонії, чуйності [32].

Гурток «Юний дизайнер».

Народний художній колектив гурток «Юний дизайнер» – добре відомий у колах поціновувачів мистецтва, особливо дизайнерського. Керівник колективу Руснак Алла Леонідівна – професійний архітектор, закінчила Кишинівський Архітектурний інститут, автор кількох десятків успішних мистецьких проєктів. Завдяки власному сайту гуртка («Junior Designer») про успішну діяльність колективу добре відомо і в деяких країнах Європи [32].

У гуртку успішно реалізуються головні принципи організації сучасного заняття: доступність, послідовність, зв'язок навчання із життям; створення умов для розвитку внутрішньої мотивації у вихованців до пізнавальної діяльності; забезпечення практичної і профорієнтаційної спрямованості освітнього процесу; створення реальних можливостей щодо використання гуртківцями знань у практичних ситуаціях. Під час занять вихованці вчаться працювати у групах, аргументувати свою точку зору; пропонувати своє бачення виконання практичного завдання та презентувати особисті творчі проєкти [32].

Створення навчальної програми «У світі дизайну» обумовлено необхідністю пробудити в дітях потребу до художнього виразу, образотворчої діяльності, сприяти розкриттю творчих здібностей дітей, розвитку естетичного смаку, вміння бачити красу форм, рухів, пропорцій, кольору необхідних для розуміння мистецтва дизайну, ознайомити з особливостями художньої мови.

Новизна навчальної програми полягає у полі художності: поєднанні вивчення основ образотворчого мистецтва, з сучасними видами дизайнерського мистецтва, поглибленому вивченню історії мистецтва, історії дизайну, історії костюму та практичного втілення отриманих знань та навиків у самостійній творчій діяльності.

Актуальність навчальної програми пов'язана з творчою взаємодією керівника та вихованців, яка здійснюється за такими факторами: різноманітність видів діяльності: пізнавальна, художньо-естетична, ігрова, спільна праця батьків, дітей і педагога (підготовка до участі у виставках); динамічність діяльності (від еталонних зразків і репродуктивного відтворення до самостійної творчої діяльності); професійне партнерство; соціально-психологічне партнерство (спілкування у різновіковому колективі).

Пропонована навчальна програма побудована на основі особистісно орієнтованого, компетентісного підходів.

Мета навчальної програми – формування ключових компетентностей особистості засобами образотворчого мистецтва:

- пізнавальної, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються образотворчого мистецтва та мистецтва дизайну;
- практичної, що сприяє оволодінню навичками живопису, графіки, конструювання, скульптури, мистецтва декору;
- творчої, що забезпечує формуванню творчих здібностей, спостережливості, відчуття масштабу, кольору та пропорцій, художньо-образного сприйняття побаченого та його творчого відображення засобами мистецтва, варіативності та асоціативності;
- соціальної, що сприяє вихованню загальної художньої культури, дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формуванню естетичного смаку.

Завдання навчальної програми:

- надання спеціальних знань з основ образотворчого мистецтва;
- розвиток специфічних для художньо-творчого процесу якостей особистості: художньо-творчої уяви; оригінального, нестереотипного, асоціативно-творчого мислення; художньо-образних якостей зорового сприйняття, спостережливості, зорової пам'яті; формування знань і уявлень про образотворче і дизайнерське мистецтво, його історію та роль у житті людини;
- формування знань і уявлень про традиції та культуру, історію та надбання світового мистецтва.

В основу навчальної програми покладені авторські матеріали керівника гуртка Алли Леонідівни Руснак.

Навчальна програма реалізується у гуртку художньо-естетичного напрямку за профілем – образотворче мистецтво та спрямована на вихованців віком від 5 до 21 років. Орієнтовно розрахована на навчання протягом 7 років із розподілом занять на групові та індивідуальні. Групові заняття

передбачають 144 год – 2 рази на тиждень по 2 години (початковий та основний рівні навчання), 216 год – 2 рази на тиждень по 3 години (вищий рівень навчання).

За цією навчальною програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах. Розподіл навчального часу проводиться за результативністю засвоєння вихованцями поставлених навчальних і творчих завдань. Програма побудована за лінійно-концентричним принципом.

Основною формою навчання у групах початкового рівня є створення ігрових ситуацій, під час яких вихованці з легкістю переходять від простих до складніших завдань. Художньо-творча активність дітей в цьому віці спрямована не лише на відтворення художнього образу, але й на обговорення малюнка. Основою спілкування між керівником і вихованцями є діалог.

Важливим етапом навчання основного рівня є вивчення вихованцями видів, жанрів і специфіки художнього образу, знайомство їх із синтезом мистецтв і засобами художньої виразності; засвоєння різноманітних технічних прийомів створення художніх робіт. Вихованці опановують ускладнення палітри кольорів, створення загальної гами творчої роботи та передавання фактури предметів різними засобами. Разом із вирішенням кольористичних завдань, вихованці засвоюють композиційні прийоми та способи композиційної організації площини, вивчають закони перспективи.

Вищий рівень передбачає засвоєння таких головних тем: простір, об'єм, форма, колір і закони композиції. Значна частина занять присвячується використанню кольору, як засобу гармонізації форми та художньої виразності. Велика увага приділяється вивченню сучасних дизайнерських прийомів та технологій та створення авторських дизайнерських виробів.

Обов'язковою є робота на пленері – малювання тварин і рослин із природи, відтворення стану природи у пейзажах і натюрмортах.

Для естетичного виховання гуртківців, розширення їхнього світогляду велике значення мають зустрічі з митцями, професійними художниками, відвідування виставкових залів, творчих майстерень, музеїв, участь у різноманітних виставках і конкурсах.

Формою контролю за результативністю навчання є: щорічні виставки вихованців, Новорічно-Різдвяний вернісаж гуртка, участь у конкурсах, виставках та організаційно масових заходах, благодійних акціях [44].

Гурток образотворчого мистецтва «Палітра».

Гурток образотворчого мистецтва «Палітра» – це дружня команда активних та цілеспрямованих хлопців і дівчат, якою керує Савчук Вікторія Валеріївна. Як колишня випускниця Київського Національного Інституту дизайну імені В.Бойчука Вікторія Валеріївна має широкі знання та практичний досвід в різних видах образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва.

Своїм вихованцям керівник пропонує такі види діяльності, які дають матеріал для роздумів, фантазування, можливість проявляти ініціативу й самостійність, активно спілкуватися, спільно приймати рішення, робити вибір і відповідати за нього. Метою роботи гуртка є розширення горизонтів можливостей для успішного розкриття творчого потенціалу кожної дитячої особистості [32].

Гурток образотворчого мистецтва «Світ фантазій».

Керівник гуртка образотворчого мистецтва «Світ фантазій» Мажуровська Олена Валеріївна – молода, талановита наставниця для своїх вихованців, а також успішна художниця, картини якої прикрашають різноманітні інтер'єри нашого міста. Закінчила Прикарпатський Національний університет імені Василя Стефаника, Інститут мистецтв за спеціалізацією викладач образотворчого мистецтва

Враховуючи, що в гуртку займають діти віком від 6 років, Олена Валеріївна практикує для них чергування різних видів творчої діяльності: малювання, ліпка, аплікація та інше. Це дає можливість постійно підтримувати

у вихованців інтерес до занять, здійснювати індивідуальний та диференційований підходи в процесі навчання. Головним пріоритетом освітнього процесу в гуртку є особистісний розвиток дітей та збагачення їх емоційно-естетичного досвіду [32].

Театральне мистецтво.

Важливою складовою освітнього процесу у Чернівецькому обласному центрі естетичного виховання «Юність Буковини» є оволодіння мистецтвом художнього слова, мистецтвом читця, театральною діяльністю: відбувається збагачення й розширення знань вихованців з рідної мови, активне становлення естетично розвиненої особистості, розвиток її духовності та патріотизму; розвиваються уміння і навички усного й писемного мовлення, творчі здібності.

Заняття сценічною мовою та сценічною пластикою, художнім словом та акторським мистецтвом є складовою часткою творчого і професійного виховання, активним стимулом розвитку творчості дитини.

Гуртки театрального мистецтва сприяють виявленню і реалізації мовленнєвих, дикторських, акторських здібностей вихованців, формуванню комунікативних навичок, розвитку життєвих компетентностей, допомагають сором'язливим повірити у власні сили, відчутти свою значимість і потрібність для колективу; здібним – розвинути свій талант.

У гуртках театрального жанру Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» є всі можливості розкрити різні сторони творчих здібностей і нахилів вихованців, сприяти їхньому креативному розвитку: від артикуляційних розминок до створення власного блогу [49].

Навчальні заняття у гуртках театрального жанру відбуваються згідно календарно-тематичного плану, здобувачі освіти успішно засвоїли програмовий матеріал; сформовані мистецько-теоретична, інформаційно-комунікаційна, культурна компетентності, а також практична, пізнавальна, творча та соціальна, які передбачені навчальними програмами. Педагогами

гуртків упродовж року систематично забезпечувався зворотний зв'язок щодо якості виконання поставлених завдань (аналіз допущених помилок, визначення шляхів покращення результатів тощо).

За всіх форм навчання педагоги гуртків театрального жанру вміло використовували традиційні та новітні педагогічні методи та прийоми, що розвивають критичне мислення здобувачів освіти, фантазію, уяву, образне мислення, творчу ініціативу: метод гри, проблемний метод, метод пошуку, бесіду, розповідь, інтерактивні методи навчання: «Мозковий штурм», «Робота в малих групах», «Мікрофон» тощо. Навчальні завдання та вправи, застосовані на практиці, відповідали темі заняття та поставленій меті, сприяли засвоєнню нового навчального матеріалу, якісному повторенню раніше вивченого; оволодінню програмовим матеріалом.

Гурток художньо-сценічного слова «Паросток».

Керівник Зразкового художнього колективу гуртка художньо-сценічного слова «Паросток» Чорна Віталіна Віталіївна, випускниця Луганської державної академії культури і мистецтв міста Києва.

Діяльність гуртка «Паросток» спрямована на створення умов для творчої самореалізації дітей та молоді; виховання культурної, креативної, гармонійно розвиненої особистості; розкриття та розвиток творчих здібностей вихованців засобами художньо-сценічного слова та виконавської майстерності.

Заняття в гуртку спрямовані на оволодіння культурою спілкування, розвитку акторських здібностей. Вихованці мають можливість спробувати себе у ролі ведучих мистецьких заходів, побувати на великій сцені, як головний герой театралізованого дійства [49]. Гурток працює за індивідуальною програмою Боднарюк Наталії.

Художня література, театральне мистецтво, мистецтво читця є джерелами збагачення культури, виховання естетично розвиненої особистості, розвитку її духовності та патріотизму.

Для виразності, дієвості художнього слова на сцені потрібні: артистична обдарованість, праця над творами літератури, досконале оволодіння професійною, живою майстерністю словесної дії. Заняття сценічною мовою, художнім словом, культурою мови та спілкування, сценічною пластикою та акторським мистецтвом мають стати складовою часткою творчого й професійного виховання, активним стимулом розвитку творчості дитини.

Гурток допомагає учням у навчанні: розвиває пам'ять, фантазію, вчить бути організованим, мислити, вільно орієнтуватися в ситуації, керувати власним психічним станом, самостійно вирішувати проблеми, розуміти прекрасне.

Метою програми є виховання у дітей гуманістичних загальнолюдських цінностей засобами сценічного мистецтва; створення умов для виховання гармонійно розвиненої особистості з почуттям естетичного смаку, розкриття творчих здібностей, таланту кожної дитини, розвиток природних задатків.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

- пізнавальної – забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями що стосуються театрального мистецтва та художнього слова;
- практичної – сприяє оволодінню навичками сценічної мови та акторської майстерності а також розвитку музично-вокальних та фізичних здібностей, уяви, фантазії, пам'яті, підготовку до сценічної практики;
- творчої – забезпечує розвиток творчих якостей вихованців: художньої уяви, творчої ініціативи, емоційної гнучкості, збагачення асоціативного мислення;
- соціальної – сприяє вихованню дбайливого ставлення до надбань світової та вітчизняної культури, духовних та матеріальних цінностей, самореалізації особистості в соціумі, професійному самовизначенні.

Навчальна програма реалізується у гуртку художньо-естетичного напряму театрального профілю «Паросток» Чернівецького обласного центру

естетичного виховання «Юність Буковини» та спрямована на вихованців віком від 6 до 18 років.

Програма розрахована на 7 років навчання. Основний вид занять – груповий: 1-й рік навчання – початковий рівень (144 год на рік, 4 год на тиждень); 2-й рік – початковий рівень (144 год на рік, 4 год на тиждень); 3-й рік – основний рівень (144 год на рік, 4 год на тиждень); 4-й рік – основний рівень (144 год на рік, 4 год на тиждень); 5-й рік – основний рівень (144 год на рік, 4 год на тиждень); 6-й рік – основний рівень (144 год на рік, 4 год на тиждень); 7-й рік – вищий рівень – (216 год на рік, 6 год на тиждень).

Відповідно до Положення «Про порядок організації індивідуальної та групової роботи у позашкільних закладах освіти» від 11.08.2004 передбачено також й індивідуальні заняття (за потребою 1 година на тиждень на основному та вищому рівнях навчання).

Завдання навчальної програми:

- пробудити у дітей бажання сприймати красу та гармонію мистецтва;
- виявляти та розвивати індивідуальні літературні та акторські здібності шляхом вироблення необхідних навичок та вмінь;
- диференційовано підходити до кожного вихованця в процесі засвоєння практичних навичок;
- виховати художній смак, працелюбство, наполегливість у досягненні мети;
- виховати засобами театрального мистецтва духовні, моральні, естетичні та фізичні якості особистості;
- сприяти самореалізації дитини в соціумі засобами театрального мистецтва;
- розвивати творчу уяву, фантазію, артистичні здібності.

Програмою передбачені теоретичні та практичні заняття [10].

Гурток медіаграмотності «ПроМедіа».

Керівник гуртка медіаграмотності «ПроМедіа» Хмель Лілія Миколаївна – випускниця Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, магістр філології.

Ваша дитина мріє стати блогером, записувати вайни чи влоги? Її розмови лише про інстаграм, тік-ток і ютуб? Ви ж, ймовірно, налаштовані скептично...

А якщо глянути на це з іншого боку? Якісна зйомка, грамотний текст, креативний монтаж, спікерські навички, критичне мислення – особистий бренд у будь-якій професії. Тож, будьмо у тренді усіх новинок!!! Адже медіа скрізь! Різної інформації багато. І ми навчимо володіти нею грамотно [49].

У ході аналізу та розгляду роботи гуртків художньо-естетичного напрямку виявлено, що позашкільні заклади освіти є важливим елементом формування та розвитку творчого потенціалу вихованців. Гуртки, присвячені мистецтву, дозволяють дітям та молоді розкрити свої таланти, розвивати творчість та займатися улюбленою справою поза межами шкільних класів. Однією з ключових особливостей роботи таких гуртків є різноманітність наданої можливості вибору мистецького напрямку.

2.2. Аналіз практичної діяльності гуртків вокального профілю

Голос є природним інструментом, тому чарівність, виразність, краса ефектів, викликаних ним, ставлять його вище усіх інструментів, створених людьми. Сучасним дітям подобається освоювати ази співу, підбирати мелодії на слух, створювати власні музичні композиції, імпровізувати. Тому вони приходять до нас у позашкільля, де понад усе їх захоплює активна творча діяльність. Ключова роль в цьому процесі належить педагогу, який знає як заохочувати дітей, якими повинні бути заняття з вокалу для дітей з різними музичними обдаруваннями, в якій атмосфері потрібно проводити заняття. Переглядаючи вокальні шоу: «Дитяче Євробачення», «Голос країни – діти» та інші музичні проекти діти мріють і самі брати участь в них. А здійснити мрію дитини допоможуть високопрофесійні педагоги нашого Центру [12].

Станом на 1 червня 2023 року у Чернівецькому обласному центрі естетичного виховання «Юність Буковини» працювало:

- 4 гуртки вокального жанру, де займалося 145 вихованців;
- 8 вокальних ансамблів (123 вихованці), що складає 85 % від загальної кількості дітей.
- 90 вихованцям виділені години індивідуальних занять, що складає 40 %.

Освітній процес проходив за рівнями навчання: початковий, основний і вищий. Охопленість дітей за рівнями навчання: початковий – 30%, основний I рівень навчання – 23 %, основний II-III рівень навчання – 30 %, основний IV та вищий рівень навчання – 17 %.

Станом на 2023 рік вокальні гуртки та студія працюють у відповідності до навчального плану Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» та Програм [2].

Гурток естрадного співу «Вікторія».

Керівник гуртка естрадного співу «Вікторія» – Христина Любомирівна Мороз, випускниця кафедри музики Чернівецького національного факультету

імені Юрія Федьковича за спеціальністю «Музичне мистецтво», освітній рівень «Магістр».

Гурток «Вікторія» – це дружна сім'я з невичерпною енергією, теплими стосунками та творчими ідеями. Цікава творча атмосфера в гуртку залишить незабутні враження у кожного вихованця. На заняттях гуртка діти вдосконалюють музично-теоретичні знання, практичні уміння і навички з естрадного вокалу, вивчають нові композиційно-виконавські напрями дитячого вокального мистецтва. Креативний педагог творчо співпрацює із мистецькою елітою Буковини та України: Народними артистами України Василем Данилюком, Павлом Дворським, дуєтом «Писанка». Вихованці гуртка беруть участь у творчих відео-проектах, концертних програмах, фестивалях та конкурсах, благодійних заходах та презентують свої досягнення на медіа ресурсах [12]. Гурток працює за навчальною програмою: «Вокальне мистецтво» (автор Літовська С.І.) затвердженою наказом Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації № 393 від 18.09.2019 року.

Гурток естрадного співу «Сонях».

Керівник гуртка естрадного співу «Сонях» – Тетяна Вікторівна Юхно, випускниця Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв імені Сидора Воробкевича, Київського національного університету культури і мистецтв.

Здібність до творчості закладений природою в кожній дитині. Дуже часто вона гальмується, або втрачається, якщо вчасно не розпочата робота з розвитку цих неоцінених природних даних. Ключова роль в цьому процесі належить педагогу. Тетяна Вікторівна який знає – як заохочувати дітей, якими повинні бути заняття з вокалу для дітей з різними музичними обдаруваннями, в якій атмосфері потрібно проводити заняття.

Тож запрошуємо в гурток «Сонях» обдарованих дітей та молодь, які бажають розвивати та вдосконалювати вокальну майстерність [12]. Гурток

працює за навчальною програмою: «Вокальне мистецтво» (автор Літовська С.І.), затвердженою наказом Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації № 393 від 18.09.2019 року.

Гурток академічного співу «Жайвір». перестав функціонувати у вересні 2023 року у зв'язку зі звільненням керівника гуртка.

Керівник гуртка академічного співу «Жайвір» – Ірина Степанівна Стиць-Куліковська, Заслужена артистка України, викладач кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, закінчила Одеську національну музичну академію імені Антоніни Нежданової, спеціалізація «Музичне мистецтво» за кваліфікацією «Оперна співачка», «Камерна співачка», «Викладач вокальних дисциплін та постановки голосу», стаж – більше 8 років.

Педагог розвиває у вихованців вміння і навички академічного та народного співу, виховує художні смаки гуртківців засобами української та зарубіжної вокальної музики. Секрет популярності гуртка у професійності та творчій винятковості педагога. Особиста харизма, чудове сопрано, любов до української пісні є прикладом для наслідування творчої молоді. Керівник активно залучає до занять в гуртку студентів із закладів вищої освіти області, щорічно проводить презентації досягнень вихованців гуртка «Жайвір». Гуртківці є переможцями всеукраїнських та міжнародних фестивалів і конкурсів, відзначаються високою вокальною майстерністю, сценічною культурою. Багато випускників гуртка стали студентами мистецьких вузів та обрали професію педагога [12].

Вокальна студія «Мрія».

Народний художній колектив вокальна студія «Мрія» – керівник Світлана Іванівна Літовська, «Відмінник освіти України», «Керівник гуртка методист», «Заслужений працівник освіти України», закінчила Рівненський державний педагогічний університет – спеціальність «хормейстер», «викладач історії та культури рідного краю», стаж – 26 років. (Див. дод. В).

Основним завдання роботи вокальної студії «Мрія» є: системний розвиток творчих навичок та здібностей дитини на основі української пісні, підвищення рівня співацької та музичної культури, виховання естетичних смаків, залучення вихованців до кращих зразків українського вокального мистецтва. Керівник розвиває у вихованців вміння і навички народного та естрадного співу. Висока професійна майстерність, багатий творчий досвід педагога згуртовує навколо себе талановитих вихованців з різних куточків Буковини. Діти та молодь з великим задоволенням відвідують заняття, удосконалюють вміння і навички з вокалу, пластики та акторської майстерності. Вихованці колективу є лауреатами всеукраїнських та міжнародних фестивалів.(див. дод. Б) Випускники вокальної студії «Мрія» продовжують справу свого педагога, реалізуючи себе в шоу-бізнесі та очолюючи вокальні гуртки. Педагогічну діяльність студії «Мрія», можна перегля [12]. Упродовж 1.5 року я маю здобутки у сфері освіти та професійного розвитку, працюючи в закладі «Юність Буковини». Моя робота включає у себе: розспівування(вокально-слухове настроювання співака на початок заняття), вивчення основної музичної мелодії твору, надання відповідного супроводу під час виконання музичних творів. Все це сприяє активному розвитку моєї професійної кар'єри.(див. дод. Г).

Актуальність програми: упродовж останніх років на різних рівнях дитячих вокальних конкурсів спостерігається тенденція до збільшення виконання репертуару іноземних творів, музичне виховання дитини має базуватися, передусім, на національній музичній культурі, на народній пісні, тому що народна пісня дозволяє співати, не відчуючи дискомфорту. Народні мелодії проспівані тисячами, мільйонами попередників, дідами та батьками і дитина комфортно себе відчуває саме при виконанні народних мелодій. І саме тому вокальне виховання повинно будуватися на основі народного мелосу.

Новизною та оригінальністю програми є використання на заняттях гуртка інноваційних форм та методів роботи по вдосконаленню навчально-

тренувального матеріалу, згідно із сучасними вимогами, які постійно оновлюються.

Навчальна програма орієнтована на тісне переплетіння пошукової роботи по вивченню мистецької спадщини Буковини, а саме в обрядових та автентичних піснях та практичної роботи вихованців у відновленні скарбниці пісенної творчості.

Особливий акцент у змісті програми зроблено на постановку голосу дитини, у набуванні правильних технічних прийомів. Іншими словами це називається «володіння голосом». «Поставлений голос» відрізняється звучністю, широтою звуковисотного діапазону, багатством тембрових барв, чіткістю вимови слів, незначною втомлюваністю.

Програмою роботи гуртка передбачено залучення дітей та молоді до української і світової музичної культури, виховання патріотичних почуттів на основі української народної творчості, оволодіння музично-теоретичними знаннями й практичним уміннями з народного та естрадного вокалу, пошук нових підходів до композиційно-виконавських напрямків в українській пісні.

Пропонована програма побудована на основі особистісно орієнтованого, компетентісного підходів.

Метою програми є формування ключових компетентностей особистості засобами вокального мистецтва. Навчати та розвивати у вихованців вміння та навички народного та естрадного співу, прищеплювати любов до національної та світової пісенної культури шляхом вивчення української пісенної творчості. виховувати морально-естетичні якості особистості.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

- пізнавальної – забезпечує ознайомлення із кращими зразками української та світової музичної культури; вітчизняними та зарубіжними творами вокального мистецтва, оволодіння музично-теоретичними знаннями;
- практичної – сприяє оволодінню навичками народного та естрадного вокалу, методикою виконання вокальних творів різних стилів та напрямів;

- творчої – забезпечує формування творчих здібностей вихованців у процесі оволодіння вокальним мистецтвом, розвиток естетичних почуттів і смаків;

- соціальної – сприяє вихованню дбайливого ставлення до надбань української пісенної творчості та світової музичної культури, духовних і матеріальних цінностей рідного краю, народних традицій; самореалізації особистості в соціумі; професійному самовизначенню.

Організація навчальної, виховної та концертної діяльності колективу здійснюється координаційною радою позашкільного закладу, до складу якої входять директор, методист, завідувачі методичним та організаційним відділами; педагогами студії та батьківським комітетом.

До студії зараховуються вихованці віком від 6 до 21 року. Навчання триває протягом 8 років (початковий, основний та вищий рівні) з розподілом занять на групові та індивідуальні. Групові заняття (вокальні ансамблі) передбачають 72 години на рік (2 години на тиждень).

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України № 651 від 11.08.2004 року.

На індивідуальні заняття з вокалу виділяється 36 годин 1 раз на тиждень. Вихованці початкового рівня (1-2-й рік навчання) відвідують тільки групові заняття. Індивідуальні заняття передбачені для гуртківців основного (3-6-й рік навчання) та вищого (7-8-й рік навчання) рівнів. Ці заняття проводяться із обдарованими дітьми з метою оволодіння сольним репертуаром та вдосконалення їхньої виконавської майстерності.

Під час занять у вокальній студії вихованці опановують три основні навчальні курси. «Вокальне мистецтво» – це основний предметний курс, який надає гуртківцям необхідний обсяг знань, передбачених програмою: ознайомлює з основами музичної грамоти; розвиває вокально-хорові навички,

музичний слух і відчуття ритму; виховує естетичні смаки. «Пластика» – це курс, який передбачає засвоєння необхідних знань з хореографічного мистецтва, оволодіння практичними виконавськими вміннями і навичками, розвиток музичного слуху, налагодження координації рухів. «Акторська майстерність» – це курс, який передбачає засвоєння необхідних знань з акторської майстерності, включаючи роботу з емоціями, виразністю мови тіла, просторовим сприйняттям; техніку вимови, інтонацію, артикуляцію та інші аспекти, необхідні для ефективної комунікації на сцені [49].

Вихованці вокальної студії «Мрія» часто беруть участь у різноманітних культурно-мистецьких заходах обласного та місцевого рівнів, отримують призові місця на багатьох всеукраїнських та міжнародних конкурсах та фестивалях.

Програма передбачає проведення навчально-тренувальних занять, репетицій, практичної роботи на студіях звукозапису, участь в організаційно-масових заходах, концертах.

Розподіл навчального часу проводиться за результативністю засвоєння вихованцями поставлених навчальних і творчих завдань.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, участь в конкурсах та фестивалях, випускники проходять тестування для отримання посвідчення випускника закладу позашкільної освіти.

Навчальна програма побудована на основі Програм художньо-естетичного напрямку із вокально-хорового жанру рекомендованих Міністерством освіти і науки України (лист від 08.04.2016 № 1 / 11-4657).

Розвиваючи та вдосконалюючи вокальні уміння і навички вихованців, слід дотримуватися всіх порад та правил викладених у програмі.

Педагог-спеціаліст не має справи з готовим «інструментом», він одночасно формує сам «інструмент» і навчає грати на ньому.

Голос, як чудовий дар природи, перевершує всі інші музичні інструменти. З самого дитинства його потрібно берегти і правильно

виховувати. У педагогічній роботі велика увага приділяється розвитку голосового апарату учнів, а також постійному врахуванню ступеня його чутливості. З цього приводу важливо використовувати лише помірну гучність під час співу.

Педагог повинен систематично контролювати розвиток голосу кожного учня. Якщо виявляються ознаки навіть найменшої зміни діапазону, варто змінювати репертуар або транспонувати твір в іншу, більш зручну для виконання тональність. Такий підхід допомагає уникнути надмірного навантаження на голос та забезпечує його правильний розвиток.

Спів – це вміння передавати засобами співацького голосу зміст музичних творів. Культура співу дарує не тільки задоволення тому, хто співає, але й впливає на розвиток його слуху, систему дихання, творить мелодію людської гармонії, а творить лише тоді, коли «інструмент» правильно настроєний.

Мистецтво співу вимагає високої вокальної культури, не розраховуючи на мікрофон, який додає сили і об'єму звучання.

Методика виховання співу ґрунтується на тому, щоб при мінімальних затратах м'язевої енергії створювати максимальний ефект професійного співу.

Дихання – основа співу. Контрольована робота над диханням включає в себе цілий ряд тренувальних вправ, які заохочують вихованця до роботи, поглиблюють знання та удосконалюють сам процес дихання. За допомогою методичних вправ, які з року в рік поновлюються, процес роботи над диханням зводиться до звички. Вдих повинен бути безупинним, взятим відповідно до характеру твору, що формує тверду чи м'яку атаку звуку.

Розвивати вокальні навички можна тільки взявши за основу правильну координацію в роботі всього голосоутворюючого комплексу, який характеризується, перш за все, відсутністю лишньої напруги в усіх частинах:

у дихальних шляхах, в області гортані, в артикуляційному апараті та при дикції.

Розспівування – це вокально-слухове настроювання співака на початку занять, відпрацюванню єдиної вокальної лінії, розігріву голосового апарату вихованця. Розспівки не повинні перевершувати 10-20 хвилин. Різні види розспівок викладені у програмовому матеріалі.

Діапазон голосу розширюється при використанні різноманітних вокальних вправ з поступовим ускладненням, удосконаленням на протязі всієї роботи з вихованцями.

Артикуляційний апарат – це одна складна система, без якої спів не буде співом. При напрузі одного чи іншого голос не матиме природного звучання. Артикуляція допомагає сформувати чітку дикцію, без якої не може бути професійної вимови.

Дикція – це манера вимовляти слова, склади, звуки у розмові, співі. Правильна робота над дикцією під час співу є засобом досягнення правильного текстового змісту пісні та одним із найважливіших засобів художньої виразності у розвитку музичного образу.

На допомогу розв'язання цих завдань рекомендовано використовувати відповідні вправи, опираючись на досвід роботи доктора педагогічних наук Сет-Ріггза, професора, академіка А. Т. Авдієвського та провідних вітчизняних та зарубіжних педагогів з вокалу [29].

Розглядаючи роботу гуртків вокального профілю, стає очевидним, що позашкільні навчальні заклади відіграють ключову роль у розвитку вокальних здібностей та музичної культури учасників. Вокальні гуртки не лише надають можливість виявити та вдосконалити вокальний талант, а й створюють атмосферу, де емоції та виразність стають основою мистецтва.

Однією з ключових переваг роботи є створення унікального простору для вивчення різноманітних музичних жанрів та стилів. Учасники не тільки виконують відомі композиції, але й експериментують із новими напрямками,

розширюючи свої музичні горизонти. Індивідуальний підхід до кожного учасника та зосередженість на розвитку його унікального голосу є важливою частиною методики роботи таких гуртків.

Невід'ємною частиною діяльності вокальних гуртків є участь у концертних програмах, конкурсах та інших музичних подіях, що сприяє не лише підвищенню майстерності виконавців, але і формуванню в них сценічної впевненості та публічного виступу.

Отже, заклад позашкільної освіти «Юність Буковини» надає широкі можливості для здобуття різнопрофільної мистецької освіти відповідно до здібностей, обдаровувань та інтересів вихованців, а також у наш нелегкий час забезпечує багатьом із них своєрідну мистецьку терапію.

Висновки до другого розділу

Отже, другий розділ присвячений сучасним тенденціям розвитку гуртків художньо-естетичного напрямку в позашкільній освіті, розкриває глибокий інтерес до динаміки та перспектив розвитку культурно-творчих ініціатив. Однією з основних тенденцій, яку вдалося виокремити в процесі дослідження, є поступовий перехід від традиційних форм викладання до більш інтерактивних та інноваційних методик. Також, слід відзначити збільшення уваги до індивідуальних потреб учасників гуртків, адаптацію програм до різних вікових та рівневих груп. Це сприяє більш ефективному розвитку творчих здібностей та формуванню індивідуального стилю учасників.

Зазначена тенденція також дозволяє глибше розуміти вплив гуртків художньо-естетичного напрямку на розвиток особистості, її творчий потенціал та здатність адаптуватися до сучасного соціокультурного середовища.

Дослідження структури та діяльності Чернівецького обласного центру естетичного виховання «Юність Буковини» підкреслює важливість поєднання традиційних цінностей із сучасними тенденціями у розвитку художньо-естетичної освіти.

У цілому, вивчення сучасних тенденцій у гуртках художньо-естетичного напрямку визначає перспективи подальшого розвитку цього напрямку позашкільної освіти, що вимагає постійного вдосконалення методології та стратегій роботи з творчою молоддю.

ВИСНОВКИ

Отже, у рамках написання 1 розділу даного дослідження, в магістерській роботі було проведено глибокий аналіз історії та концепцій цього напрямку. Робота спрямована на визначення основних етапів еволюції художньо-естетичної освіти поза межами формальної шкільної системи, а також на розкриття теоретичних основ, що лежать в основі цього процесу.

Одним з ключових висновків роботи є те, що розвиток художньо-естетичного напрямку в позашкільній освіті є багатограним і динамічним процесом, вплив якого визначається не лише внутрішніми факторами, але й зовнішніми змінами в суспільстві, культурі та технологіях.

На основі аналізу літературних джерел та історичних аспектів вивчення теми стало очевидним, що художньо-естетична освіта в позашкільних навчальних закладах відіграє важливу роль у формуванні та розвитку творчого потенціалу особистості. Змістовне наповнення та методична база таких навчальних закладів визначаються тими теоретичними концепціями, які визнають важливість художньо-естетичного виховання для повноцінного розвитку особистості.

У висновках слід відзначити, що дослідження цієї теми є актуальним і важливим для розвитку освітньої системи в цілому. Знання про історію та теоретичні підходи до художньо-естетичної освіти дозволяють не лише краще розуміти минуле, але і раціонально впроваджувати нові підходи у майбутньому.

У ході написання 2 розділу магістерської роботи, присвяченого розвитку художньо-естетичного напрямку в позашкільних закладах освіти, ми розглянули: важливі тенденції та динаміку розвитку позашкільної освіти.

Спостереження за розвитком художньо-естетичного напрямку свідчать про поступове зміцнення його позицій у системі позашкільної освіти. Важливим аспектом є розширення спектру доступних мистецьких напрямків

та збагачення педагогічного арсеналу викладачів. Впровадження сучасних методів та технологій, також врахування індивідуальних особливостей учнів, роблять процес навчання більш ефективним.

Однією з ключових рис є взаємодія з мистецькими групами та колективами, яка стимулює творчий обмін і надає учасникам можливість експериментувати та розкривати свій творчий потенціал. Проведений аналіз також демонструє, що художньо-естетичний напрям в позашкільних закладах сприяє розвитку креативності, самовираження та соціальних навичок учнів.

Важливим аспектом є врахування культурних та історичних особливостей Буковинського регіону у формуванні художньо-естетичної свідомості. Зокрема, стеження за збереженням та розвитком місцевої художньої традиції виокремлюється як важливий аспект впливу на формування культурного ландшафту регіону.

Додатково, важливим фактором є партнерство між позашкільними закладами, громадою та культурними установами. Це сприяє створенню мережі, яка об'єднує різноманітні джерела та можливості для розвитку мистецького середовища.

Необхідно відзначити, що хоча багато досягнень вже має місце, завданням залишається постійне вдосконалення програм та методик, враховуючи сучасні тенденції та потреби учнів. Однак загальний висновок полягає в тому, що розвиток художньо-естетичного напрямку в позашкільних навчальних закладах Буковинського регіону є активним та динамічним процесом, який відображає та адаптацію до сучасних тенденцій у галузі освіти та мистецтва, і відіграє важливу роль у формуванні творчих особистостей та сприяє виробленню мистецької культури серед вихованців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллін Е. Нова програма. Провідні методи. *Музика у школі*. №2, 1983. С.9–14.
2. Аналіз освітнього процесу у вокальних гуртках. Комунальний заклад «Чернівецький обласний центр естетичного виховання «Юність Буковини» за планом моніторингу внутрішньої системи забезпечення якості освіти 2022/2023 н. р. (Рукопис).
3. Бабишин С. Д. Основні тенденції розвитку школи та освіти в Стародавній Русі (X-перша половина XIII ст.): автореф. дис. на здобуття вченого ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.01 Київ, 1985. 47 с.
4. Биковська О., Громовий В. Позашкільна освіта: концептуальні засади в умовах реформування системи освіти України. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/435-pozashkilna-osvita-kontseptualni-zasadi> (дата звернення 09.07.2023).
5. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні: монографія. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2006. 356 с.
6. Биковська О. В. Педагогіка позашкільної освіти як субдисципліна педагогіки. *Рідна школа*. 2016. №11–12. С. 48–53.
7. Биковська О. В. Нові алгоритми творчості: кафедра позашкільної освіти. *Тижневик «Освіта»*. 2017. №48–49. С. 2-12.
8. Боднарук І., Сиротюк К. Особливості мистецької освіти дітей різного віку в Чернівецькому обласному центрі естетичного виховання «Юність Буковини». Удосконалення професійної майстерності педагога-музиканта в умовах полікультурного освітнього простору : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті засновника кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, народного артиста України, професора Андрія Кушніренка (м. Чернівці, 22–23 листоп. 2023 р.). Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т, 2023. С. 55–57.

9. Боднарюк Н. В. Програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «Художньо-сценічне слово». URL: <https://junist.com.ua/dokumentatsiia/navchalni-prohramy> (дата звернення 05.07.2023).
10. Вербицький В. В. Еколого-натуралістична освіта в Україні: історія, проблеми, перспективи. Київ: СМП «Аверс», 2003. 304 с.
11. Вюга В. Д. Програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «Класична хореографія» URL: <https://junist.com.ua/dokumentatsiia/navchalni-prohramy> (дата звернення 05.08.2023).
12. Вокальне мистецтво URL: <https://junist.com.ua/component/sppagebuilder/11-vokalne-mystetstvo> (дата звернення 10.08.2023).
13. Ващенко Г. Виховна роль мистецтва. *Праці з педагогіки та психології*. Твори в 4-х т. Т.4. Київ: Школяр «Фада» ЛТД, 2000. 416 с.
14. Державна програма по роботі з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки: Указ Президента України від 08.02.2001 №78/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78/2001#Text> (дата звернення 19.08.2023).
15. Державна цільова програма розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002–2008 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2002 №378. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378-2002-п#Text> (дата звернення 19.08.2023).
16. Державна програма роботи з обдарованою молоддю на 2007–2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2007 №1016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1016-2007-п#Text> (дата звернення 19.08.2023).
17. Державна цільова соціальна програма розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року: Постанова Кабінету Міністрів України від

- 27.08.2010 №785. URL: https://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/8849/ (дата звернення 20.08.2023).
18. Довідка-концепція, розроблена Департаментом освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (Рукопис).
 19. Довідка-форум, розроблена Департаментом освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (Рукопис).
 20. Закон України «Про позашкільну освіту». Освіта України: нормативно-правові документи: зб. нормат. док. голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Міленіум, 2001. С. 229–251.
 21. Запровадження STEM-освіти в закладах позашкільної освіти URL: <https://naurok.com.ua/stem-osvita-v-zakladah-pozashkilno-osviti-306195.html> (дата звернення 20.08.2023).
 22. Концепція позашкільної освіти в умовах децентралізації. Освітня політика. Портал громадських експертів. URL: <http://education-ua.org/ua/component/content/article/11-podiji/1376-kontseptsiya-pozashkilnoji-osviti-v-umovakh-detsentralizatsiji> (дата звернення 21.08.2023).
 23. Костенко Л. Д. Розвиток позашкільної освіти України у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття: монографія. Харків: Мачулін, 2021. 444 с.
 24. Костенко Л. Д. Методичне забезпечення організації позашкільної освіти України (1952–1991 рр.). *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, Вип. 12 (44). С. 105–111.
 25. Костенко Л. Д. Позашкільна освіта України у другій половині ХХ століття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: збірник наукових праць*. Класичний приватний університет. Запоріжжя. Випуск 74. Т. 1. Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 23–27.
 26. Костенко Л. Д. Розвиток позашкільної освіти України у першій половині ХХ століття. *Вісник Запорізького національного університету. Серія:*

- Педагогічні науки*. № 3 (36). Частина I. Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 26–31.
27. Лісовська Т. А. Теорія і методика музичного виховання : навч.-метод. посіб. Миколаїв : видавець Румянцева Г. В. 2022. 330 с. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1099/1/Лісовська_TM_MB%202022.pdf (дата звернення 15.08.2023).
28. Любко Т. Г. Програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «Сучасна хореографія» URL: <https://junist.com.ua/dokumentatsiia/navchalni-prohramy> (дата звернення 08.08.2023).
29. Літовська С. І. Програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «Вокальне мистецтво» URL: <https://junist.com.ua/dokumentatsiia/navchalni-prohramy> (дата звернення 08.08.2023).
30. Міністерство освіти і науки України. Позашкільна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/pozashkilna-osvita> (дата звернення 08.08.2023).
31. Основні документи про школу та позашкілля. Київ.: Рад. Школа. 1982. 399 с.
32. Образотворче мистецтво. URL: <https://junist.com.ua/component/sppagebuilder/13-obrazotvorche-mystetstvo> (дата звернення 21.08.2023).
33. Позашкільна освіта Чернівецької області за 2019 рік. Звіт, розроблений Департаментом освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (Рукопис).
34. Позашкільна освіта Чернівецької області за 2018 рік, звіт розроблений Департаментом освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (Рукопис).

35. Позашкільна освіта: концептуальні засади в умовах реформування системи освіти України. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/435-pozashkilna-osvita-kontseptualni-zasadi> (дата звернення 28.08.2023).
36. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 №1060-XII. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/155510_599910 (дата звернення 25.08.2023).
37. Про державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»): Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 №896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п#Text> (дата звернення 25.08.2023).
38. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення 25.08.2023).
39. Про Національну програму «Діти України»: Указ Президента України від 18.01.1996 №63/69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/96#Text> (дата звернення 23.08.2023).
40. Про позашкільну освіту: Закон України від 22 червня 2000 року №1841-III. Офіційний сайт: Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення 28.08.2023).
41. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта: сутність, мета, перспективи. *Рідна школа*. 2003. №2. С. 14–19.
42. Пупченко Г.Г. Програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «Класична хореографія» URL: <https://junist.com.ua/dokumentatsiia/navchalni-prohramy> (дата звернення 28.08.2023).
43. Розвиток закладів позашкільної освіти Чернівецької області 2022/2023 навчальний рік. Звіт Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (Рукопис).

44. Руснак А. Л. Програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «У світі дизайну». URL: <https://junist.com.ua/dokumentatsiia/navchalni-prohramy> (дата звернення 28.08.2023).
45. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення: навч.-метод. посіб. Київ: ІЗМН, 1998. 336 с.
46. Субтельний О. Україна: історія. Київ, ISBN 5-325-00451-4, (3-тє вид., перероб.і доп.) 1993. 304 с.
47. Сірополко С. Історія освіти на Україні. Львів, АФШПА 2001. 417-425 с.
48. Сиротюк К. Художньо-естетичний напрям в системі позашкільної освіти Буковинського регіону (Науковий керівник – доц. Боднарук І.М.). *Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (25–27 квіт. 2023 р.)*. Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 223-224.
49. Театральне мистецтво URL: <https://junist.com.ua/component/sppagebuilder/14-teatralne-mystetstvo> (дата звернення 28.08.2023).
50. Чернівецький обласний центр естетичного виховання «Юність Буковини». Офіційний сайт. URL: <https://junist.com.ua>. (дата звернення 29.08.2023).
51. Хореографічне мистецтво URL: <https://junist.com.ua/component/sppagebuilder/12-khoreorafichne-mystetstvo> (дата звернення 29.08.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Розвиток позашкільної освіти в Чернівцях станом на 2020 рік

Концертні виступи вокальної студія «Мрія»

Міжнародний багатожанровий фестиваль «Скарби України» (20.03.2023)

Обласний фестиваль-конкурс «Буковинська зіронька» (9.11.2023)

Додаток В

Передовий педагогічний досвід керівника вокальної студії «Мрія», Заслуженого працівника освіти України Літовської Світлани Іванівни

Навчити любити, розуміти, творити пісню можливо лише за допомогою самої пісні. Місена жила - це тонкий, гутливий інструмент, який творить мелодію людської гармонії, що впливає на душу кожного вихованця, але творить лише тоді, коли цей інструмент добре настроєний. А настроєно його особистість вчителя. Шоден музичний інструмент не може змагатися з голосом - цим чудовим даром природи, який з дитинства треба берегти і відповідним чином виховувати. Педагог з вокалу не має справи з готовим «інструментом» - він одночасно формує сам «інструмент» і навчає грати на ньому.

Літовська Світлана Іванівна працює керівником вокальної студії «Мрія» в Чернівецькому обласному центрі естетичного виховання «Юність Буковини» 20 років. Заслужений працівник освіти України, «Відмінник освіти України», «Керівник гуртка - методист», зарекомендувала себе як творчий, професійний, ініціативний педагог. Віднайшла свій індивідуальний стиль викладання. Активно виявляє і розвиває у своїх вихованців творчу особистість.

Вокальній студії «Мрія» присвоєно у 2005 році звання «Зразковий художній колектив», а в 2010 році присвоєно звання «Народний художній колектив», в 2015 році дане звання підтверджено.

У народному художньому колективі вокальної студії «Мрія» займаються близько 80 вихованців віком від 5 до 21 років. З 2015-го року студія працює за окремим навчальним планом, а саме:

- 2 год. ансамблевого співу;
- 1 год. індивідуальної роботи;
- 1 год. акторської майстерності;
- 1 год. хореографії.

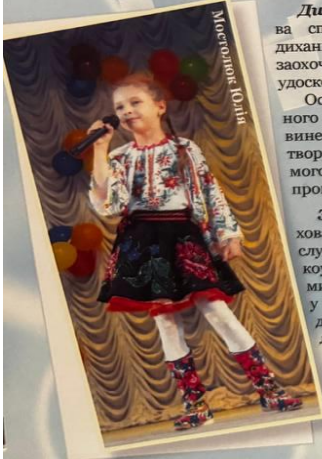

Проблема, над якою працює педагог – «Українська народна пісня – основа формування вокальних вмінь та навиків».

«Музичне виховання дитини має відбуватися, породити, на національній музичній культурі, на народній пісні, тому що народна пісня дозволяє співати, не відчуваючи дискомфорту. Народні мелодії проспівані тисячами, мільйонами поколінь: дідами та батьками. Освіта дитини комфортно себе відчуває при виконанні народних мелодій».

Золтан Кодай

На заняттях Світлана Іванівна розвиває у вихованців вміння і навички народного співу, включаючи в репертуар українські народні пісні, обробки пісень; знаходить цікаві народні джерела, вивчаючи різноманітні жанри народної пісні: ліричні, жартівливі, родинно-побутові, родинно-звичаєві (весільні, колискові), соціально-побутові (історичні, козацькі, балади), обрядові (веснянки, колядки, щедрівки) та звертається до сучасних джерел української пісні. На прикладах музичного матеріалу демонструє зв'язок української народної пісні з сучасною естрадною піснею, виховує у вихованців любов до музичної спадщини нашого народу та національної пісенної культури.

Дихання. Дихання - то є основа співу. Контрольована робота над диханням включає в себе цілий ряд тренувальних вправ, які заохочують вихованця до роботи, поглиблюють знання та удосконалюють сам процес дихання.

Особлива увага приділяється самому процесу правильного вдиху і видиху, зосередженню на тому, що вдих повинен бути беззупинним, взятим відповідно до характеру твору, що формує тверду чи м'яку атаку звуку. За допомогою методичних вправ, які з року в рік поновлюються, процес роботи над диханням зводиться до звички.

Звукоутворення. Наступним етапом роботи з вихованцями є звукоутворення та робота над розвитком слуху, знаходження правильного звукоутворення на окремих голосних звуках у середній частині діапазону даного голосу (від примарних звуків і розпочинається розвиток діапазону).

Розспівування. Розспівування - це вокально-слухове настроювання співака на початку занять. Під час розспівування особливу увагу керівник приділяє відпрацюванню єдиної вокальної лінії, розігріву голосового апарату диханням вихованця, чистоті інтонування, слуху та дикції. Різні види розспіванок викладені у програмовому матеріалі Світлани Іванівни.

Розвиток вокальних навичок. Розвивати вокальні навички можна тільки взявши за основу правильну координацію в роботі всього голосоутворюючого комплексу, який характеризується, перш за все, відсутністю зайвої напруги в усіх частинах: у дихальному апараті, в області гортані, в артикуляційних органах та при дикції.

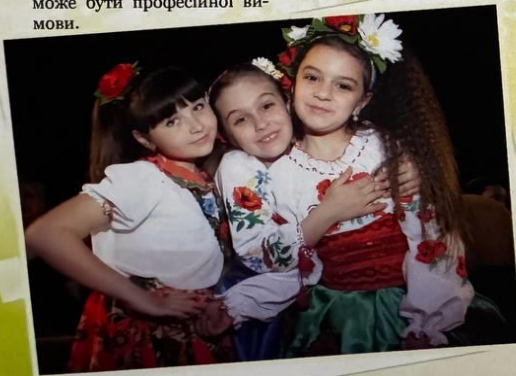
Розвиток діапазону. Діапазон голосу розширюється при використанні різноманітних вокальних вправ з поступовим ускладненням, удосконаленням протягом всієї роботи з вихованцем.

Педагог акцентує увагу вихованців на основних недоліках, що стосуються звукоутворення:

- стиснені щелепи;
- нерозвинутий слух;
- надмірне коливання звуку;
- сип у голосі;
- горловий відтінок;
- носовий звук;
- глухий тембр;
- нерівність звучання;
- «під'їзди» та «з'їзди»;
- «м'лявість» у голосі.

Чистота інтонації. Основна робота над виправленням інтонації проводиться системно, на кожному занятті. Педагог привчає до самоконтролю самих вихованців під час інтонування творів. Не тасмниця, що часом трапляються вихованці, які співають фальшиво з причини відсутності координації між слухом та голосом. Для подолання таких недоліків використовуються вправи, які допомагають уникати цих розбіжностей, розвиваючи слух та голос. Це кропітка та поступова робота, яка вимагає витримки, професійності, небайдужості керівника, його знань та розуміння фізіологічних можливостей вихованців різних рівнів навчання.

Артикуляційний апарат - це одна складна система, без якої спів не буде співом. До нього входять язик, губи, м'які та жувальні м'язи (вони повинні бути завжди в розслабленому стані). При напрузі одного чи іншого голос не матиме природного звучання. Світлана Іванівна використовує при розспівуванні ряд певних вправ на розслаблення та активізацію артикуляційного апарату, розпочинаючи в повільному темпі і з поступовим наростанням складностей. Артикуляція допомагає сформувати чітку дикцію, без якої не може бути професійної вимови.

Дикція - це манера вимовляти слова, склади, звуки у розмові, співі. Правильна робота над дикцією під час співу є засобом досягнення правильного текстового змісту пісні та одним із найважливіших засобів художньої виразності у розвитку музичного образу. Дикція - одна з невидимих частин у роботі на заняттях з вокалу. Виразність дикції - важлива справа майстерності співака, вона завжди повинна бути чіткою і треба пам'ятати, що всі голосні звуки є основним вокальним елементом слова.

Яківчук Аліна

У пісні поєднані музика та поезія. Тому педагог використовує різноманітні форми та методи вивчення музичного твору, розпочинаючи з вивчення поезії, аналізу та розуміння змісту, втілення образу та переживання подій. Особлива увага приділяється чіткій та активній вимові голосних та приголосних звуків в усіх інтонаціях (основні недоліки – перенапруження голосних, невизначеність вимови). Звертається увага на підкреслення логічного наголосу в словесній фразі, який зазвичай збігається з музичним наголосом. Розучуючи українську народну пісню, керівник наголошує на виконавських народних традиціях, звертаючи особливу увагу на ті випадки, коли вимова у пісні відрізняється від загальнонародної, тобто притаманна якомусь регіону.

Квартет "Мрія"

На базі студії були проведені відкриті заняття для учасників Всеукраїнського семінару-практикуму на тему «Музичний фольклор та його використання в роботі гуртків і студій»; для слухачів курсів підвищення кваліфікації – «Завершальний етап роботи над репертуаром», «Робота з мікрофоном». Керівник студії активно вивчає та впроваджує у навчально-виховний процес провідні методики всевітньо відомих педагогів з вокалу, а саме: «Розвиток вокальної техніки» за системою американського педагога Сет Рітга та викладача вокалу Київської консерваторії Лариси Руденко.

Педагог творчо співпрацює з мистецькою елітою Буковини та України: композиторами, аранжувальниками, поетами – Сергієм Шишкіним, Степаном Галлябардою, Леонідом Попернацьким, Анатолієм Фіглюком.

Цікавою формою роботи керівника студії є зустрічі вихованців з митцями народного співу, композиторами, виконавцями: С.Шишкіним, В.Николишиним, Є.Степаною, М.Мацько, А.Верхоляком, проведення нетрадиційних, інтегрованих занять: уроків-концертів, уроків-екскурсій.

Гончарчук Марія

Педагогічна майстерність Світлани Іванівни полягає у постійній мотивації художньо-естетичної діяльності дітей. Кожен вихованець усвідомлює заради чого він цю роботу виконує, що вона дає йому особисто.

Керівник народного художнього колективу вокальної студії «Мрія» Світлана Літвська систематично презентує свій досвід роботи, беручи активну участь у роботі методичних об'єднань керівників вокально-хорового жанру Центру «Юність Буковини», проводить відкриті заняття, а саме: «Дихання – основа вокально-хорового співу», «Професійне самовдосконалення керівника», на яких обмінюється досвідом, аналізує актуальні проблеми навчально-виховного процесу вокального жанру.

Навалья Іларія

Світлана Петрушич

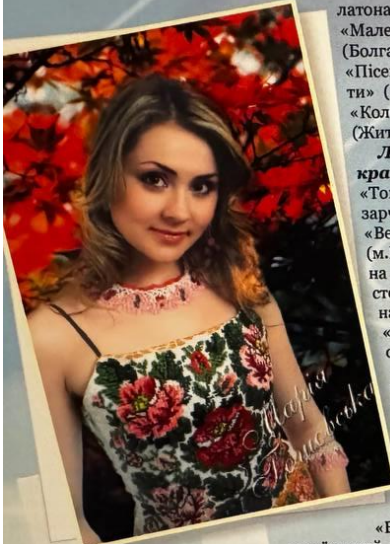
Досягнення вихованців студії

Вихованці вокальної студії «Мрія» мають значні досягнення на багатьох міжнародних, всеукраїнських та обласних фестивалях і конкурсах:

Володарі Гран-прі міжнародних та всеукраїнських конкурсів, фестивалів: «Золота осінь Балатона» (Угорщина), «Золотий тік» (Галичина), «Маленький принц» (Румунія), «Шлях до слави» (Болгарія), «Ми – діти XXI століття» (Болгарія), «Пісенний сад» (м.Київ), «Маленькі Метеорити» (Німеччина), «Серцем до пісні» (Іспанія), «Кольорова Гайновка» (Польща), «Зорецвіт» (Житомир), «Пісні рідного краю» (Київ).

Лауреати міжнародних та всеукраїнських фестивалів та конкурсів:

«Топ-топ» (м.Бердянськ); «Слов'янський базарчик» (м.Одеса); «Пісенний сад» (м.Київ); «Весняні ластівки» (м.Київ); «Крок до зірок» (м.Київ); «Літня магія» (Болгарія); «Музична парасолька» (м.Вінниця); «Ми – діти XXI століття» (Болгарія); «Золота осінь Балатона» (Угорщина), «Зорепад» (м.Коломия); «На хвилях Світязя» (м.Луцьк); «Захід XXI століття» (м.Івано-Франківськ); «Споріднені серця» (м.Кишинів); «Срібне дзерельце» (м.Кривий Ріг), «Володимир» (м.Володимир-Волинський), «Перлина Червоного моря» (Єгипет), «Пісенний вернісаж» (Київ), «Гуцульський первоцвіт» (Івано-Франківська область, Прокурава), «Червона рута» (Київ), Міжнародний конкурс «Волна ідей» (Білорусія, Мінськ), Всеукраїнський фестиваль «Зима в Карпатах», Міжнародний дитячий фестиваль «Rudaga» (Литва, Юрмала), Міжнародний вокальний конкурс «Перехрестя зірок» (Білорусія, Мінськ), Міжнародний конкурс «Мир, искусство, море» (Болгарія, Золоті піски), Всеукраїнський фестиваль «Пісня над Бугом» (Хмельницький), Всеукраїнський конкурс «Талант» (м.Кам'янець-Подільський), Міжнародний конкурс «Соловейко України» (м.Київ).

Робота вокальної студії «Мрія» систематично висвітлюється в засобах масової інформації.

За багаторічний досвід роботи керівник нагороджений: грамотами обласного управління освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації, Подякою Національного фонду соціального захисту матерів і дітей «Україна – дітям», дипломом Головного управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації Програма «Обдаровані діти України», дипломом Федерації оздоровчих та культурних програм телекомпанії «Графіс», грамотами Чернівецької міської ради, подякою Голови Асоціації естрадного мистецтва України, Державного комітету у справах сім'ї та молоді України, Національної телекомпанії України, Національного палацу «Україна», дипломом Міністерства культури і мистецтва України, Міністерства освіти і науки України, дипломом та медаллю Голови комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності «За вагомий внесок у розвиток української культури та мистецтва». Роботу та досягнення народного художнього колективу вокальної студії «Мрія» було опубліковано в книзі «Мистецький Олімп України».

Керівник щохвилини дарує своїм вихованцям добро, чуйність, любов, відкритість, розуміння, впевненість у собі, віру в свої сили, шану та любов до своєї землі, до України.

Гармашук Надія

Додаток Г

**Педагогічна діяльність Сиротюк Катерини
у вокальної студії «Мрія» ЧОЦЕВ «Юність Буковини»**

Соліст вокальної студії «Мрія» Анатійчук Арсеній
виконує пісню Володимира Івасюка «Пісня буде поміж нас»
(проєкт Департаменту освіти і науки ЧОВА «Сила незламних»)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ К.С. Сиротюк